ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

20 ДИНАРА 1952

Година XXI — Број 406
Субота, 10 октобар 1959

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

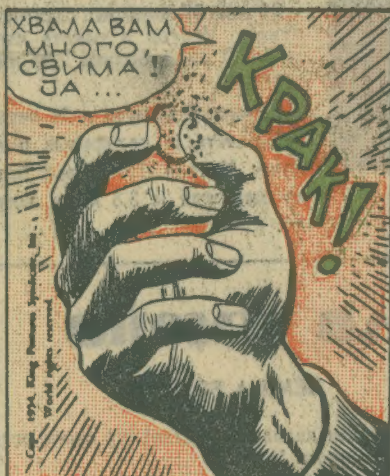

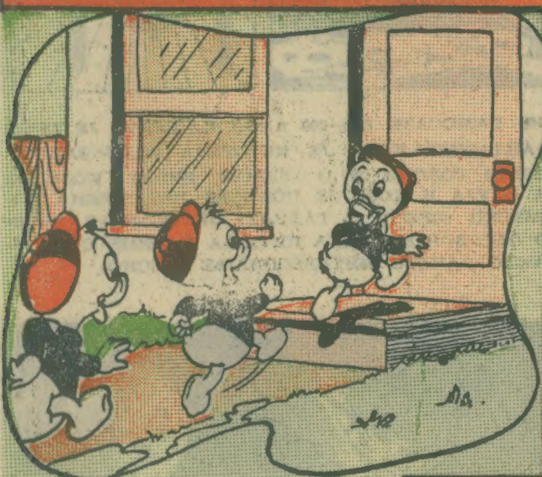

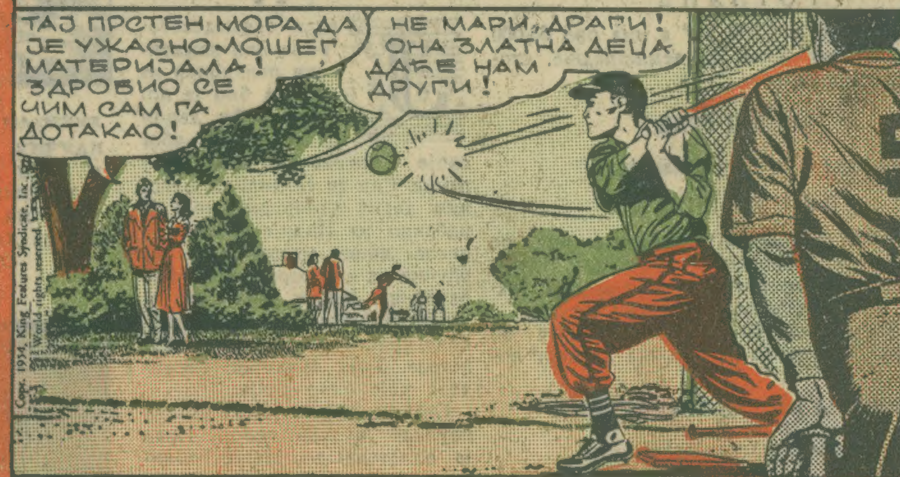

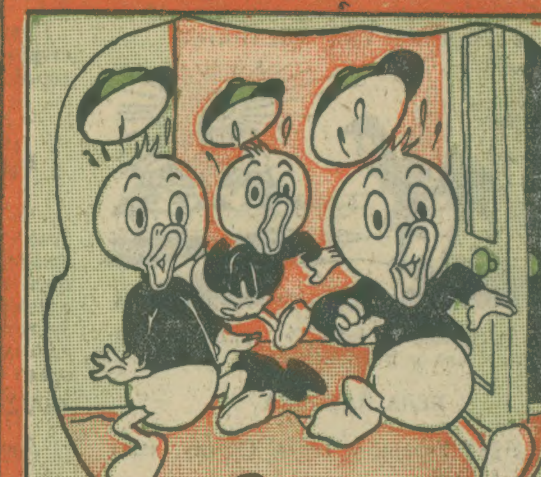

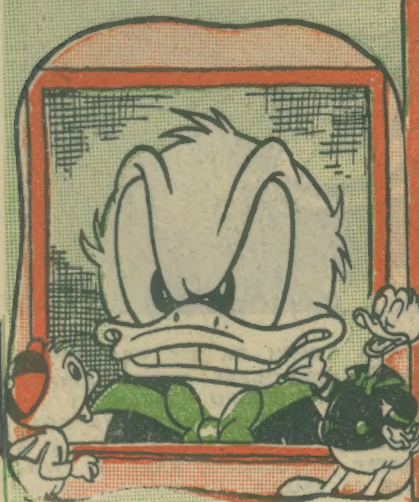

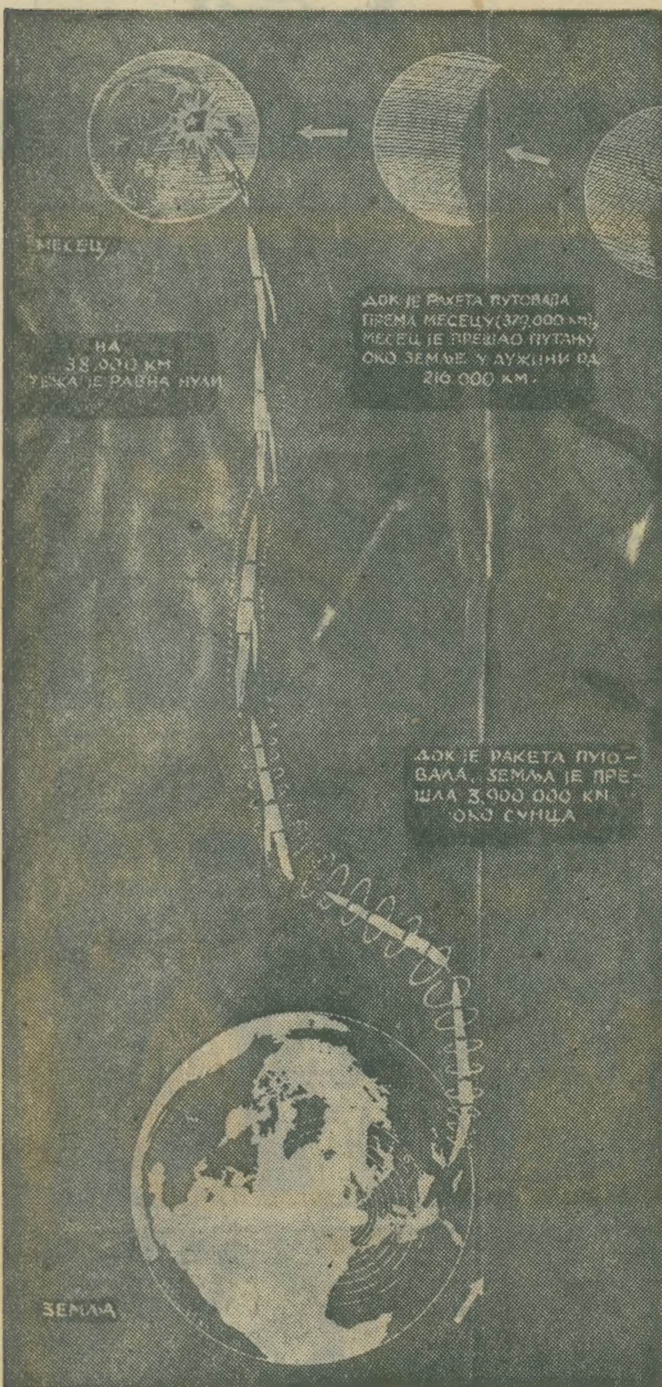

У ОВОМ БРОЈУ:

Г-16/59

»ВОЗНИ РЕД« *совјетске ракете која је пала на Месец*

ПУТАЊА „ЛУЊИКА II"

У току пута, који је трајао 35 сати, „Луник II" се кретао следећим возним редом:

Субота, 12.45: на емисији Радио Москве званично је саопштена вест да је упућена ракета на Месец.

18 часова: остојање Земља—ракета износило је 78.000 километара.

17 часова: отстојање је износило 101.000 км.

19 часова: ракета се налазила изнад Индиског Океана.

19 часова 32 минута: из ракете излази натријумов облак који се претвара у вештачку комету.

19 часова 48 минута: астрономи су угледали „Луник II" који им је засветлео као звезда четвртог степена.

Недеља, 1 час и 20 минута: ракета је изишла из видног поља совјетских опсерваторија. Превалила је више од 200.000 километара.

7 часова: ракета поново улази у видно поље совјетских опсерваторија. Налази се тачно изнад Маркиских Острва у Тихом Океану.

8 часова: Од Земље је удаљена 258.000 км. Апарати у ракети шаљу на Земљу податке о космичким зрацима, магнетском пољу, о микрометеорима итд.

12 часова: отстојање Земља — ракета износи 300.000 км. Ракета је још изнад Пацифика и треба да пређе последњих 80 километара.

14 часова, 40 минута: ракета је ушла у област у којој је месечева привлачна снага јача од Земљине. Њена брзина, која се од почетка није мењала, сада износи 2,31 км у секунду и постепено ће се повећавати.

16 часова: отстојање Земља — ракета износи 322.000 км. Њене су координанте: 13,5 степени јужне ширине и 95,9 степени источне дужине.

17 часова: брзина ракете износи 2,33 км. у секунду.

21 час 57 минута: отстојање између Месеца и ракете износи 1.000 км, а брзина 2,97 км у секунду.

22 часа 2 минута и 24 секунда: ракета је додирнула површину Месеца. Последња брзина износила је 3,3 км у секунду.

Трећа совјетска космичка ракета

У Совјетском Савезу, 4 октобра 1959 године, успешно је извршено лансирање треће космичке ракете, која је снабдевена аутоматском интерпланетарном станицом.

Лансирање ракете извршено је помоћу вишефазне ракете. Када је добила унапред одређену брзину, последња фаза ракете изнела је аутоматску интерпланетарну станицу на потребну орбиту.

Орбита аутоматске интерпланетарне станице изабрана је тако да се осигура да станица пролази близу Месеца и да обилази око њега.

Према вестима које су дате приликом избацивања ракете, аутоматска интерпланетарна станица треба да прође поред Месеца на растојању од 10.000 километара, да обиђе Месец и да се врати потом у област Земље и постане њен сателит. Последњи степен треће совјетске космичке ракете тежак је без горива 1558 килограма.

Аутоматска интерпланетарна станица намењена је обимним научним истраживањима у космосу. На њој су постављени научни и радиотехнички апарати, а такође и систем аутоматског регулисања режима горива. Научна и техничка апаратура добија електричну енергију преко сунчаних батерија и хемиских извора струје. Укупна тежина станице износи 278,5 килограма. На последњој фази ракете налазе се апарати за мерење који укупно теже 156,5 килограма. На тај начин укупна тежина корисног терета износи 435 килограма.

Радом апарата на аутоматској међупланетарној станици управља се са Земље из координационо-рачунског центра.

*

Овим се први пут практично решава проблем враћања ракете из појаса Месечеве гравитације у правцу Земље.

*

Она има и велик значај за упознавање са другом полулоптом Месеца, која се са Земље не може да види. Наиме, у станици се налазе уређаји за фотографисање који ће аутоматски сликати ту Месечеву страну.

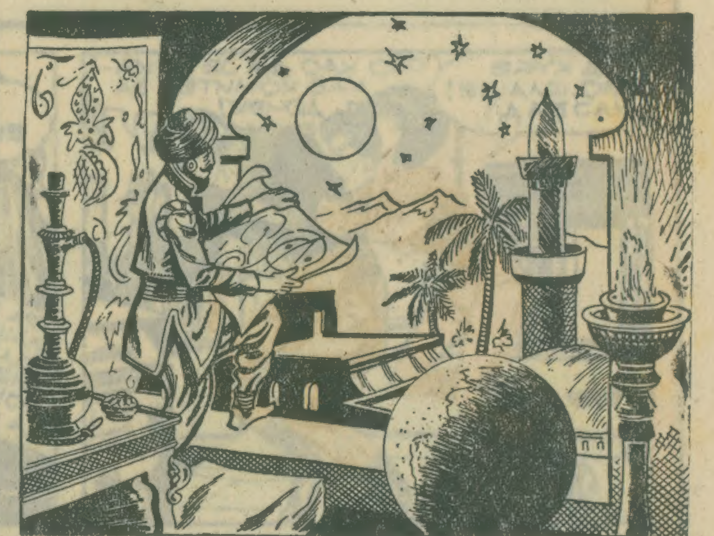
ПРВИ ИЗВЕШТАЈ ЈЕ ВЕЋ ПРОДАН

Америчка ревија „Лајф" откупила је за суму од пола милиона долара први извештај са Месеца. Овај уговор она је склопила са једним од седморице добровољаца за лет у свемир. У табору добровољаца налазе се три сарадника „Лајфа". Они су спремни да забележе прве утиске првог астронаута који буде стигао на Месец.

Кроз старе записе

ГОДИНЕ 1926 ГОДАР ЈЕ ИСПРОБАО РАКЕТУ СА ТЕЧНИМ ПОГОНСКИМ ГОРИВОМ.

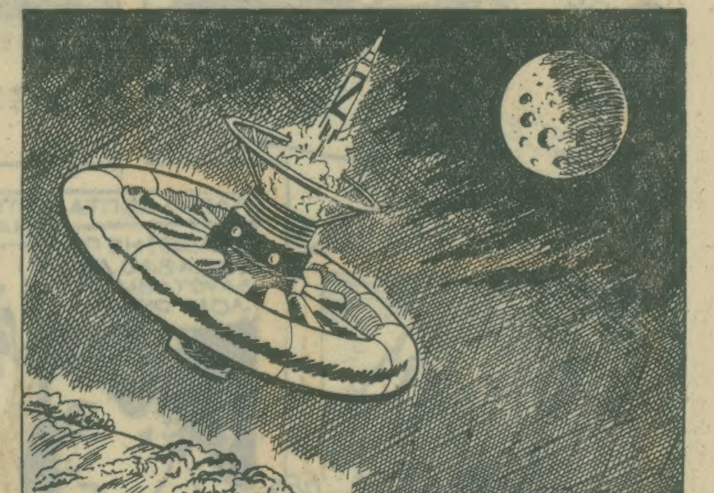

ПЕРСИСКИ ПЕСНИК ОМАР КАЈАМ, РОЂЕН ОКО 1040 ГОДИНЕ НАШЕ ЕРЕ, УМРО ЈЕ У 86 ГОДИНИ ЖИВОТА. СВОЈИМ РАДОМ ДАО ЈЕ ЗНАЧАЈАН ПРИЛОГ ОНДАШЊОЈ АСТРОНОМИЈИ КОЈА ЈЕ ТАКОРЕЋИ БИЛА У ПОВОЈУ.

ЛУКИЈАН ИЗ САМОСАТЕ (125—200 н.е.) НАПИСАО ЈЕ ПРВУ НАУЧНУ ФАНТАЗИЈУ КОЈУ ЈЕ ИСТОРИЈА ЗАБЕЛЕЖИЛА. У ОВОЈ ПРИЧИ ГОВОРИ СЕ О ЈЕДНОМ БРОДУ КОЈИ ЈЕ ЗАХВАТИЛА ОЛУЈА И КОЈИ ЈЕ ПОНЕСЕН ВЕТРОВИМА ДОСПЕО НА МЕСЕЦ (ЛЕВО). — ГАЛИЛЕЈ ЈЕ ПОМОЋУ ТЕЛЕСКОПА ДАО ОДГОВОР НА НЕКА ПИТАЊА И ТИМЕ СЕ ПОТСТАКЛО ЗАЧЕТО ИНТЕРЕСОВАЊЕ (ДЕСНО).

ВЕЛИКИ БРОЈ СТРУЧЊАКА ТВРДИ ДА БИ ВАСИОНСКЕ СТАНИЦЕ ИЗВАН ЗЕМЉИНЕ АТМОСФЕРЕ БИЛЕ НАЈЗГОДНИЈЕ ТАЧКЕ ОДАКЛЕ БИ ЧОВЕК КРЕНУО У ВАСИОНУ. НА ТАЈ НАЧИН УШТЕДЕЛА БИ СЕ ОГРОМНА ЕНЕРГИЈА КОЈА ЈЕ ПОТРЕБНА ДА СЕ САВЛАДА ГРАВИТАЦИОНА СИЛА И ПР[illegible]АЊЕ КРОЗ ЗЕМЉИНУ АТМОСФЕРУ, КАДА СЕ ОТИСКУЈЕ СА ЗЕМЉЕ.

ПТИЦЕ КОЈЕ СУ ЗНАЛЕ ТЕЛЕФОНСКИ БРОЈ СВОГ ГАЗДЕ

Један седамдесетогодишњи лондонски пензионер из Сохоа био је познат међу децом целог краја због своје вештине у дресирању птица. Сви су се дивили његовим двема птичицама које је набавио из Индије и које је после више месечног труда научио да изговарају неколико реченица. Једног дана служавка је неопрезно отворила њихову крлетку и птичице су одлетеле. Тузи њиховог господара није било краја.

Срећом, птице нису узалуд научиле људски говор. Прва је одлетела до једног оближњег парка и спустила се крај ногу једне старије жене која се сунчала. Жена јој је понудила бисквит, птица га је позобала а затим се на запрепашћење жене љубазно захвалила: „Волим вас, Упландс 1539". Био је то број телефона њеног газде који је био пресрећан када је добио своју прву птичицу из руку незнанке.

Друга птица је одлепршала до оближње поште и слетела на раме једној телефонисткињи. Птица је дуго забављала девојку својим цвркутом а затим је и она изговорила магични телефонски број. Девојка се јако зачудила, али је и она, као и жена из парка, окренула број и са друге стране жице заиста се јавио власник птичице.

Како су постала имена

ЗЕМЉА СТЕПА

— На арапском Билад-ал-араб значи земља степа. То је стварно име познатог полуострва

АРАБИЈЕ

на чијој територији може да се смести 10 земаља са површином какву има Италија!

Име је оправдано, јер 96% територије Арабије чине степе и пустиње!

БЕЛА ПЛАНИНА

На острву Хаваји, у Тихом Океану, лежи угашени вулкан

МАУНА КЕА

Висок је 4.214 м. Његов врх је већи део године покривен снегом. Управо због тога су га Хавајци и назвали Бела Планина: мауна — планина а кеа — бела.

СЕВЕРНИ ПУТ

Име земљи фјордова дали су њени становници. У преводу

НОРВЕШКА

(323.917 $км^2$ и 3,5 милиона становника) или на норвешком Norge значи „Северни пут": nord — север и neger — пут.

ТВРЂАВА ДЕМОНА

ДЕМАВЕНД

највиши врх (5604 м) планине ЕЛБРУСА у Ирану. То је кратер угашеног вулкана, који је сав испуњен снегом и ледом. — Заиста, тврђава демона!

ЗЕМЉА БОГОВА

Тим именом назвали су Швеђани своје острво у Балтичком Мору

ГОТЛАНД

Површина му је 2.960 $км^2$ а има око 63.000 становника. Они живе од земљорадње, сточарства и риболова.

СИЛНИ ГРАД

Велики град и лука у Шпанији

ВАЛЕНЦИЈА

(око 560.000 становника) добио је име по шпанској речи „Балентиа" — сила, моћ. Валенција је град са лепим старим зградама и текстилним, прехранбеним, дуванским, војним и другим фабрикама. Њена лука је позната по производу Поморанџи, мандарина и раног поврћа.

ЗЕЛЕНА ШУМА ИЛИ ЗЕЛЕНА РЕКА?

Двомилионски шкотски град

ГЛАЗГОВ

познат је по многим бродоградилиштима (на реци Клајд), металуршким, хемиским, текстилним и другим фабрикама добио је име од

Келта. У преводу са њиховог језика Гласкоу се зове „Зелена шума" — „Гласцед", односно „Зелена река" — „Гласку".

ТОРИЧЕЛИЈЕВА ТАЈНА

Многима није познато да је проналазач барометра и истакнути математичар Еванђелиста Торичели имао још једну пламену страст: астрономију.

Пријатељ и млађи савременик Галилеја, Торичели је сам израђивао сочива за свој телескоп и с много жара проучавао звездано небо. Њему је пошло за руком да у изради сочива достигне огроман успех. У својим забелешкама — а Торичели није био склон самохвалисању — овај научник више пута помиње изванредан квалитет својих со-

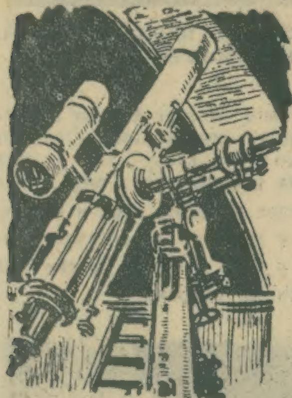

чива говорећи да „чак и анђео не би био у стању да нарадн боља".

Сферна Торичелијева сочива заиста су била изврсна. Позна то је да су помоћу његовог сочива, чији је дијаметар 83 милиметра и који се чува у музеју историје науке у Фиренци, флорентински научници, 1660 године, решили спор који је избио око Сатурновог прстена. Научници су били подељени на два табора од којих је један сумњао у постојање прстена. Али, послуживши се Торичелијевим сочивом они не само што су добили доказ о својој заблуди — Сатурн је имао прстен — већ су својим очима могли да виде сенку коју прстен баца на површину Сатурна.

Прошле године, приликом припрема за свечану прославу 350-годишњице Торичелијевог рођења, италијански научници одлучили су да помоћу дифракционе решетке упореде Торичелијево сочиво са савременим. Дифракциона решетка, слично призми, разлаже белу светлост и на тај начин омогућује да се открију сви недостаци сочива и одреди његов квалитет. Резултат је био запањујући: Торичелијево сочиво показало се бољим од многих савремених.

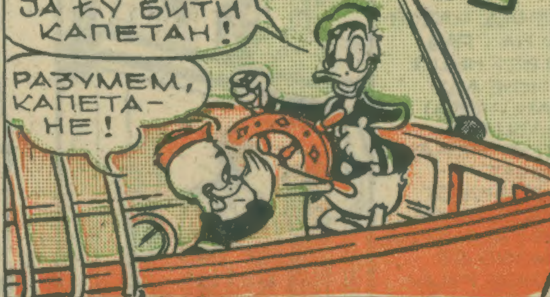
То је могло да значи само једно: Торичели је знао неку тајну израде сочива, тајну ко

ја је чак и данас непозната. Али, у чему је тајна? И зашто је остала тајна?

Италијански научници стали су тада да прекопавају старе архиве. Али, није им успело да нађу оно што су тражили. Торичели, додуше, у својим писмима и забелешкама у више наврата помиње сочиво, али само у општим цртама. Ипак, научници су бар открили због чега је Торичели своју вештину обавио тајном: по наређењу флорентинског херцога у чијој се служби налазио. Поред тога, биле су разјашњене и многе друге појединости из Торичелијевог живота. Наиме, своје најтајније рукописе Торичели је пред саму смрт ставио у један ковчежић и предао их, заједно с другим документима, неком свом пријатељу, с молбом да их касније објави. Али, тај ковчежић био је изгубљен. Неповратно? То је тешко казати. У сваком случају, он досад није пронађен. Могућно је — неки научници су чак у то чврсто убеђени — да се међу изгубљеним рукописима крије и онај у коме се налази тајна сочива.

Док се ковчежић не нађе, о Торичелијевој „тајни сочива" може се само нагађати. Није искључено да је суштина Торичелијевог изума у савршености геометриског сочива. У једном свом писму Торичели каже: „Добио сам 300 златника од великог херцога у знак признања за моје откриће у области израде стакла, постигнуто путем геометриских израчунавања... и на основу теорије рефракције..." Могућно је да је Торичели утврдио законе најбољег геометриског облика сочива. Све је могућно. Али, одређено се може рећи само једно: Торичелијево откриће било је веома значајно. Нажалост, оно је и даље тајна.

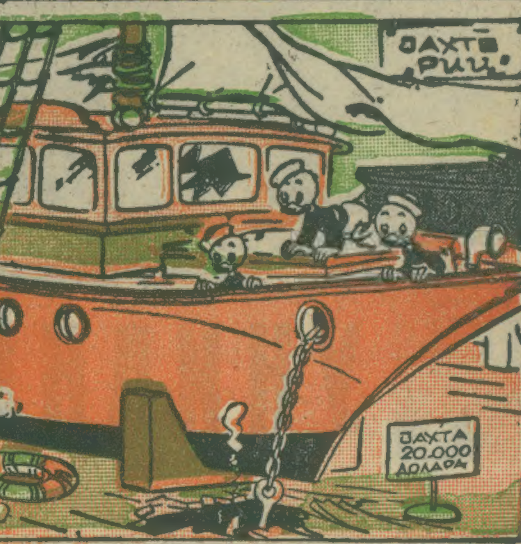

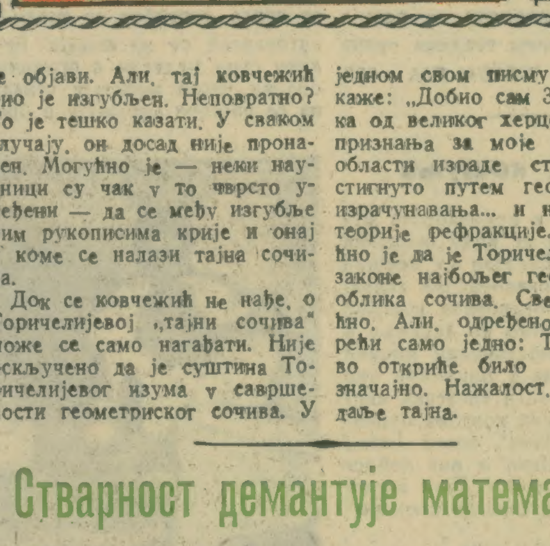

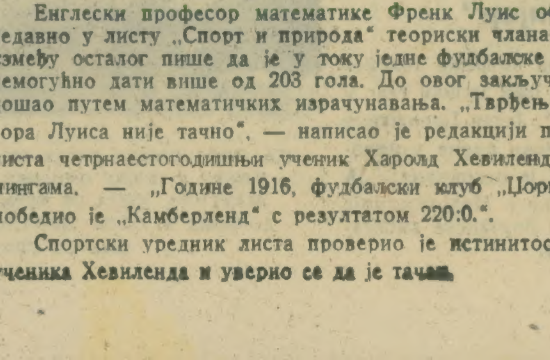

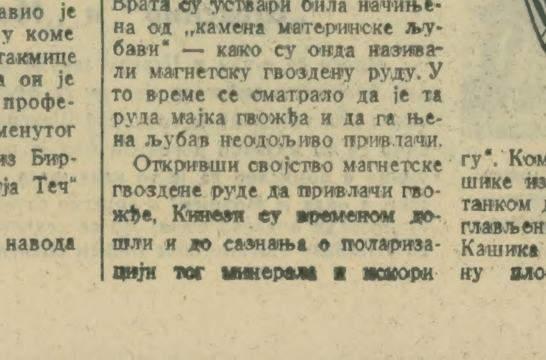

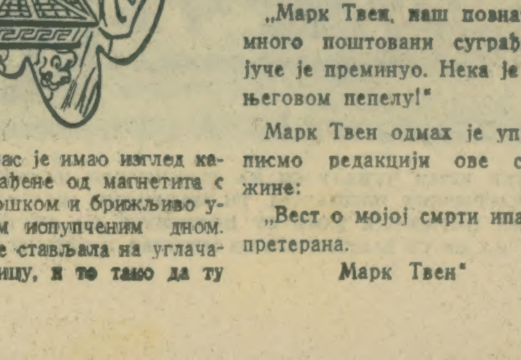

Стварност демантује математику

Енглески професор математике Френк Луис објавио је недавно у листу „Спорт и природа" теориски чланак у коме између осталог пише да је у току једне фудбалске утакмице немогућно дати више од 203 гола. До овог закључка он је дошао путем математичких израчунавања. „Тврђење професора Луиса није тачно". — написао је редакцији поменутог листа четрнаестогодишњи ученик Харолд Хевиленд из Бирмингама. — „Године 1916, фудбалски клуб „Џорџија Теч" победио је „Камберленд" с резултатом 220:0.".

Спортски уредник листа проверио је истинитост навода ученика Хевиленда и уверио се да је тачан.

СИНАН

У старој Кини, у престоници моћног цара Цин Шин-Хуана, био је подигнут раскошни и вележелепни дворац „Ефангун". Највећа знаменитост овог дворца била су његова северна врата. Како каже легенда, та врата чувала су цара од рђавих гостију, свих оних који би дошли са злим намерама: било је довољно да човек у оклопу и са оружјем ступи у врата па да, привучен тајанственом силом, не може да направи ни корака даље. Врата су уствари била начињена од „камена материнске љубави" — како су онда називали магнетску гвоздену руду. У то време се сматрало да је та руда мајка гвожђа и да га њена љубав неодољиво привлачи.

Откривши својство магнетске гвоздене руде да привлачи гвожђе, Кинези су временом дошли и до сазнања о поларизацији тог минерала и искористили ту особину за одређивање страна света. Тако се у Кини још у 3 веку пре наше ере појавио први у свету магнетски компас. Називали су га „синан", тј. „онај који води ка југу". Компас је имао изглед кашике израђене од магнетита с танком дршком и брижљиво углављеним испупченим дном. Кашика се стављала на углачану плочицу, и то тако да ту

плочицу дршка не додирује, већ да слободно виси над њом. При томе се кашика могла слободно окретати око осе свог избоченог дна. И кашика и плочица лежале су на великој плочи или сточићу од бакра или дрвета са уцртаним зодијачким знацима који одговарају степенима компаса и који су служили за одређивање страна света.

ПРЕТЕРАНА ВЕСТ

Марк Твен је једног дана прочитао у месним новинама вест ове садржине:

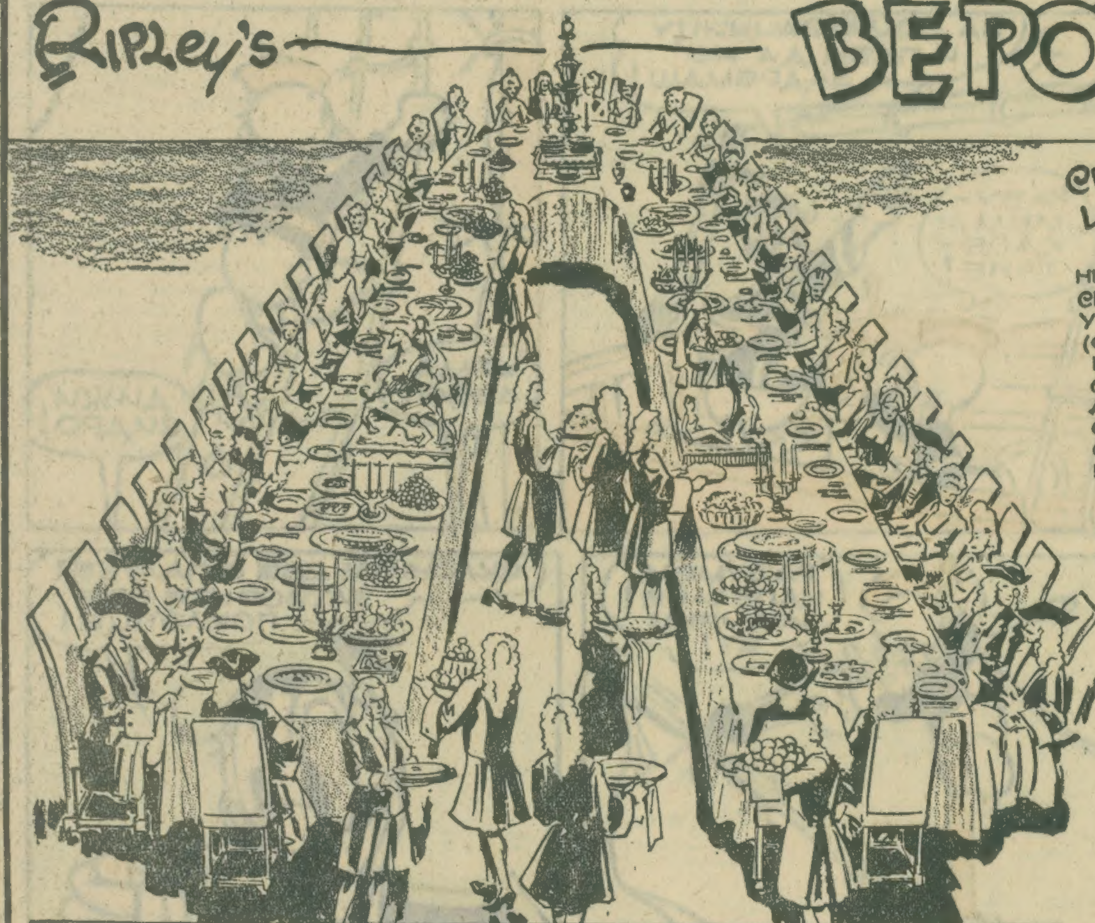
„Марк Твен, наш познати и много поштовани суграђанин јуче је преминуо. Нека је мир његовом пепелу!"

Марк Твен одмах је упутио писмо редакцији ове садржине:

„Вест о мојој смрти ипак је претерана.

Марк Твен"

Ripley's — ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ!

НАЈЕКСТРАВАГАНТНИЈИ БАНКЕТ У ИСТОРИЈИ
АГОСТИНО КИЂИ „ВЕЛИЧАНСТВЕНИ" (1465-1520)
РИМСКИ БАНКАР И ТРГОВАЦ ПРИРЕДИО ЈЕ ЈЕДНОМ БАНКЕТ ЗА СВУ РИМСКУ АРИСТОКРАТИЈУ А ЗАТИМ ЈЕ СВЕ ПОСУЂЕ И ПРИБОР ЗА ЈЕЛО БАЦИО У РЕКУ ТИБАР
МАДА СУ СВАКИ ТАЊИР, ВИЉУШКА И КАШИКА БИЛИ ОД ЧИСТОГ ЗЛАТА

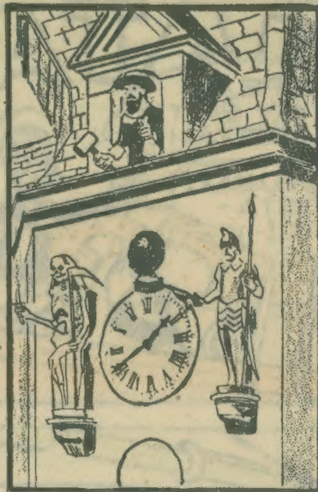

БРАДАВИЧАСТА СВИЊА
НА ИЗГЛЕД ВЕОМА ТРАПАВА МОЖЕ ДА ТРЧИ БРЗИНОМ ОД 55 КИЛОМЕТАРА НА ЧАС

СУНЦОКРЕТ
СА ЈОШ ЈЕДНИМ ЦВЕТОМ У СРЕДИНИ ЦВЕТАО ЈЕ У ВРТУ МЕРИ РОБЕРТСОН У ЛОНЕКОНИНГУ (САД)

СПОМЕНИК ИЗДАЈНИКУ
ИЗНАД ЧАСОВНИКА НА ГРАДСКОЈ ВЕЋНИЦИ У БЕНФЕЛДУ (ФРАНЦУСКА) НАЛАЗИ СЕ СТАТУА НЕКАДАШЊЕГ ОПШТИНСКОГ СЛУЖБЕНИКА ШТУБЕНХАНЗЕЛА, У ЧИЈОЈ СЕ ЈЕДНОЈ РУЦИ НАЛАЗИ МАЉ ЗА ОТКУЦАВАЊЕ ЧАСОВА, А У ДРУГОЈ КЕСА С НОВЦЕМ.
ГОДИНЕ 1331 ШТУБЕНХАНЗЕЛ ЈЕ ИЗДАО ГРАД НЕПРИЈАТЕЉУ ЗА КЕСУ ЗЛАТА

СТАРИ МОРСКИ ВУК
ЏОРЏ БИСТОН (1499-1601) КОМАНДОВАО ЈЕ ЈЕДНИМ ЕНГЛЕСКИМ РАТНИМ БРОДОМ У ПОМОРСКОЈ БИЦИ ПРОТИВ ШПАНСКЕ АРМАДЕ КАД ЈЕ ИМАО 89 ГОДИНА

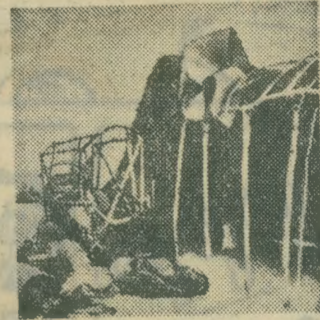
СТАРИ ЦРТЕЖ КОЈИ ПРЕТСТАВЉА КОЊЕ
У ПЕЋИНИ ЛАСКО, У ФРАНЦУСКОЈ, САЧУВАО СЕ 30.000 ГОДИНА ЗАХВАЉУЈУЋИ СТАКЛАСТОМ СЛОЈУ НАСТАЛОМ „ЗНОЈЕЊЕМ" СТЕНА И СТВРДЊАВАЊЕМ „ЗНОЈА"

УНИАНГА

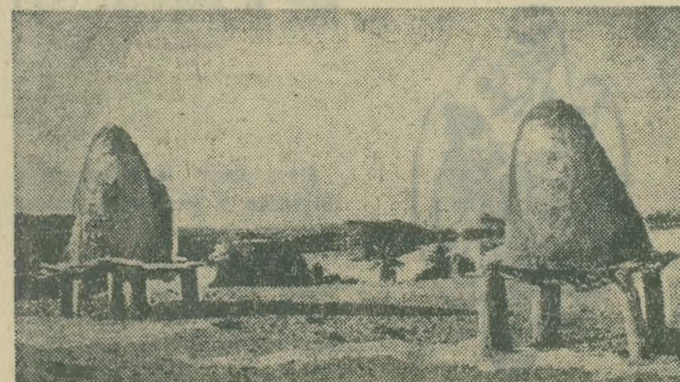

ПАЊ ПАЛМЕ ПРЕТСТАВЉА СПОМЕНИК ВИЛИ КОЈА ЈЕ ПО ПРЕДАЊУ ЈЕДНОГ ДАНА ИЗИШЛА ИЗ ЈЕЗЕРА И ЗАЉУБИЛА СЕ У МЛАДИЋА КОЈИ ЈЕ НА ОБАЛИ ЧУВАО ЈЕДНУ ЦРНУ ОВЦУ. ПО ЛЕГЕНДИ СТАНОВНИШТВО ВОДИ ПОРЕКЛО ОД ТЕ ВИЛЕ А ЊЕНА ЛЕПОТА ПРЕНЕЛА СЕ НА СВЕ ЖЕНЕ ПЛЕМЕНА

Либија, Фезан, Тибести, Енеди, па затим 200 километара жуте пустиње под страшним зрацима афричког сунца. Путник просто не верује да ће икад стићи на крај овог врелог песка, кад се, као да је неким чудом створена, пред њим појави зелена долина, усред које блиста јаснoплаво језеро, опкољено густим палмовим гајевима. То је Унианга — „чудо и загонетка Сахаре". Народ ове области живи мирним животом, вредан је и не оскудева у својим скромним потребама. На густо пошумљеним обалама језера влада дубоки мир и ова идилична природа служи становништву као најлепши одмор. Трговина се у овом крају заснива на замени робе. Становници Унианге преносе свој производ — со у Судан да би је тамо заменили за просо, тканине, чај, шећер и друго.

ЗА СТАНОВАЊЕ СЛУЖЕ ШАТОРИ ПОКРИВЕНИ ПОЊАВАМА. ПОЊАВЕ СУ РУКОТВОРИНЕ ЖЕНА УНИАНГЕ

ЗАЛИХЕ УРМИ ЧУВАЈУ СЕ НА ЈЕДИНСТВЕН НАЧИН. УРМЕ СУ ПОКРИВЕНЕ ИЛОВАЧОМ. ТИ МАГАЦИНИ ИМАЈУ ОБЛИК МАЛИХ ПИРАМИДА КОЈЕ СУ ПОДИГНУТЕ НА СТУБОВИМА, ДА ВИ СЕ ЗАШТИТИЛЕ ОД МИШЕВА И ТЕРМИТА.

Постојбина чувене вуне

Кашмирска вуна, која се добија од оваца из индиске покрајине Кашмира, сматра се за најбољу вуну на свету. Она се добија од мрких оваца, које цело пролеће и лето проведу у планинама на висини од 3.000 до 4.000 метара.

Када се упролеће отопи снежни покривач, тада пастири са породицама, шаторима, пољским кухињама, покућством натовареним на поније и са огромним стадима оваца одлазе на испаше под врх ове планине. Пут траје неколико дана. Дневно се превaљује по 30 километара. Дрво за огрев и прибор за кување натоварени су на поније. Велики сури медведи и огромни орлови често нападају стада, па се пастири удружују и бране овце помоћу батина са металним шиљковима. Они толико воле своје овце да кад нека преломи ногу они је натоваре на своја леђа и пренесе у долину, где стављају ногу у гипс и негују је све док овца не оздрави.

ЈЕДАН ПАСТИР ПАЖЉИВО ПОСМАТРА НЕБО, ПИТАЈУЋИ СЕ КАКВО ЋЕ СУТРА БИТИ ВРЕМЕ.

НА ОВОЈ СЛИЦИ ВИДЕ СЕ ДВА ДЕЧАКА КАКО СЕДЕ НА УЛАЗУ У ЈЕДНУ ПЕЋИНУ ИСПРЕД ЈЕДНОГ СЕ НАЛАЗИ НАРГИЛА. ДЕЦА СЕ БРИНУ ЗА ВОЛЕСНЕ ОВЦЕ. УВЕК ДЕЧАЦИ У ОВОЈ ПУСТОШИ НАЂУ НЕКУ РАЗОНОДУ; ОНИ СУ СРЕЋНИ И ЗДРАВИ.

Рат пиџама и спаваћих кошуља

Између фабриканата мушких пиџама и произвођача мушких спаваћих кошуља у Енглеској сада се води огорчена борба. Упркос својој конзервативности, Енглези су прешли на пиџаме. То је нанело велику штету произвођачима спаваћих кошуља. Повео се „прави рат". Произвођачи кошуља тврде да је „ношење панталона ноћу штетно по здравље и да омета слободно развијање тела". Претставници пиџама одговарају им да су они савременији и да у пиџамама има више естетике. У свађу се умешао и познати енглески лист „Панч", који због изумирања мушких ноћних кошуља окривљује Шекспира. „Шекспир је, пише „Панч", извео Јулија Цезара у ноћној одећи на позорницу. Иако је она доброг кроја, моћни Римљанин ипак је помало смешан. Тако изгледају и сви други мушкарци који још носе спаваће кошуље".

„Шекспир" и „Молијер"

Многи се људи у Паризу зачуде када потраже телефоном британску амбасаду, јер им се отуда јави мушки глас и каже: „На телефону је господин Шекспир". Један Парижанин коме се то недавно догодило био је извесно време у недоумици и помислио да је то нека шала, па је одговорио: „А тако, е овде је Молијер" и спустио слушалицу. Међутим, није ту посреди никаква шала, јер се секретар британске амбасаде у Паризу стварно зове Виљем Шекспир.

БЛАГО САСАНИДА

Династија Сасанида владала је Ираном од 224 до 651 године. Она је успела да после многобројних борби обнови славу и величину Ирана и да их скоро изједначи са славом и величином коју је имао у време Кира и Дарија. Један од најмоћнијих владара ове династије био је Хосро II, који је водио дуге и крваве ратове против Византије. Побеђен од византиског цара Ираклија, Хосро се разболео, али није умро природном смрћу. Племство није

хтело прихватити да будући „велики краљ" буде онај син Хосров кога је он означио, већ један други, старији. Хосро је бачен у тамницу звану „Кућа таме" и у њој убијен 628 године. После њега брзо се изређао већи број владара, док 651 године Арабљани нису освојили Иран.

Хосро II, последњи заиста моћни владар ове династије, био је веома похлепан на накит и друге лепе и скупоцене ствари, а поред тога волео је удобан и раскошан живот. Уосталом ни његови претходници нису заостајали много за њим, те се током времена у краљевским дворовима накупило огромно благо, о коме су легенде кружиле још дуго после пропасти иранске државе. Благо сасанидских краљева описивали су многи летописци и опевали песници, персиски и арабљански. Они тврде, и то према скромним проценама, да је Хосро II у своме двору Дастгарду имао 3000 слугу, 8500 коња, 760 слонова, 12.000 мазги за ношење дворског пртљага и много штошта другог.

Разне драгоцености

Неки предмети из Хосровог двора сматрани су због своје реткости, скупоцености и лепоте чудима свога века, као например један бели слон. Постојао је један чудни убрус, који је краљу служио за брисање руку, а кад би се испрљао, бацали би га у ватру; али он не би изгорео, него би ватра само скинула мрље са њега". Овај убрус свакако је био ткан од азбеста. Међу многобројним кованим и некованим комадима злата налазио се и један грумен који је био мек као восак, тако да су се од њега лако могле правити разне фигуре. Чувен надалеко био је и Хосров шах, са фигурама од рубина и смарагда.

Краљевска круна била је начињена од злата, а тежина јој је износила око 60 килограма. Круна је била украшена бисерима великим као врапчија јаја, рубинима и смарагдима, који осветљаваху мрак и који су служили као осветљење у тамним ноћима". Пошто је круна била сувише тешка ма за чију главу, постојао је један златан ланац, дуг 70 лаката, којим је круна била обешена за свод престоне дворане. Висина на којој се налазила круна била је тако подешена, да круна само додирује краљеву главу док он седи на престолу. Пошто се посетиоци нису смели много приближити престолу, њима се чинило да круна заиста стоји на краљевој глави, јер се издалека златни ланац није видео због нарочито подешеног осветљења кроз отворе на своду.

Кавагова застава

Према иранској легенди, ковач Каваг је у старо време подигао народ на устанак против тиранина Дахага истакнувши своју кожну кецељу на врх копља као заставу. Када је тиранин срушен, власт је поверена једном потомку старе династије. Од тога времена „Кавагова застава" постала је стег иранских краљева и ношена је у рат.

Кавагова застава била је од коже пантера — по некима лава или медведа — правоугаоног облика. После сваке добијене битке краљеви су је украшавали стављајући на њу све нове и нове драгуље. Када су после тродневне битке, 636 године, Арабљани разбили иранску војску под заповедништвом краљевског намесника Ростама, који је и сам погинуо, запленили су Кавагову заставу. У то време застава је била сва покривена златом и сребром, рубинима, бисером и другим драгим камењем. Зато је застава сматрана за ремек-дело и једно од чуда свога времена. Она је чувана за све време мира у краљевској ризници, а у рату је поверавана врховном заповеднику.

Коњ Шабдез

Хосро II имао је тркачког коња по имену Шабдез, који се помиње у делима многих персиских и арабљанских песника. Он је толико волео свога коња, да се једном заклео да ће убити онога који му буде саопштио да је коњ угинуо. Када се ово једном заиста догодило, преплашени коњушар који је имао за дужност да се стара о коњу није знао шта да ради, јер му је краљева заклетва била добро позната, а и његова ћуд. Спасао га је, међутим, један од краљевих певача. Он узе на себе да владару саопшти тужну вест. Учинио је то на увијен начин, певајући једну тужну песму састављену за ту сврху, а из чијих се речи могло послутити шта се догодило. Схвативши певачеве речи у једноме тренутку, краљ повика:

— Несрећниче, Шабдез је мртав!

— То је краљ рекао, а не ја! пожури да каже певач.

— Добро, прихвати краљ, спасао си и себе и једног другог.

Према сачуваним описима, Хосро II имао је у својој дворани за примање велелепни престо дуг 80 лаката. Био је сав начињен од слоноваче и тиковог дрвета, а украшен сребром и златом. Уздизао се у виду степеница, а на врху се налазио подиум са седиштем. Изнад престола налазио се балдахин од злата и лапислазулија, са многобројним драгим камењем. На балдахину су биле приказане звезде и знаци зодиака као и призори из краљевог живота, ратовање, ловови. Горњи део престола прекривала су четири сага проткана златом и украшена бисером и рубинима, а сваки саг претстављао је по једно годишње доба и имао шаре које су му одговарале.

Сличан, али још већи — био је дуг и широк по 60 лаката — био је један саг у дворани у којој је краљ обедовао, у његовој престоници Ктезифону. Овај саг звао се „Хосрово пролеће". Зими је краљ обедовао у дворани у коме се он налазио и гледао саг који му је дочаравао пролеће, јер су шаре на њему приказивале алеје и потоке који пролазе кроз зелени врт, окружен житним пољима и воћкама са гранама и плодовима од злата и разнобојног драгог камења.

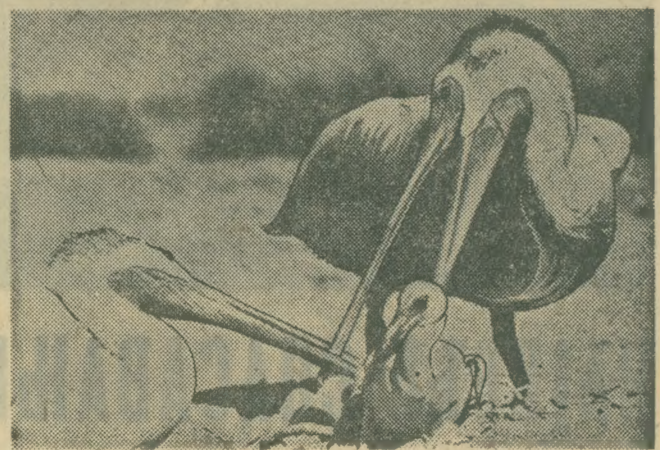
„Благо које је донео ветар" и „Воловско благо"

Када су Иранци опсели Александрију, Византинци, који су у то време владали Египтом, покушаће да спасу огромно богатство нагомилано током векова у томе граду. Благо је натоварено на неколико бродова и упућено у неку сигурну луку, ван домашаја непријатеља. Али наиђе бура, и јак ветар натера бродове на обалу, управо тамо где се налазио ирански логор. Отуда име „Благо које је донео ветар". Иранци су благо пренели у своју престоницу, тамо га пребројали, а затим га оставили и више га нису дирали. Стојало је као нека резерва која је пала као с неба, неочекивано.

О једном другом благу иранских краљева прича се овако:

Један ратар орао своју њиву са два вола. Одједном, плуг му запе за дршку једног ћупа пуног злата. Ратар оде у двор и извести краља о своме налазу, а овај нареди да се њива прерије и повади благо које је у њој закопано. Нађено је сто ћупова злата и других драгоцености. Благо је припадало Александру Великом, као што се видело по печатима којима је било обележено. Краљ је био запрепашћен количином злата, па је један ћуп поклонио ратару, а остало је смештено у посебну ризницу као „воловско благо".

КАО УКРШТЕНИ МАЧЕВИ

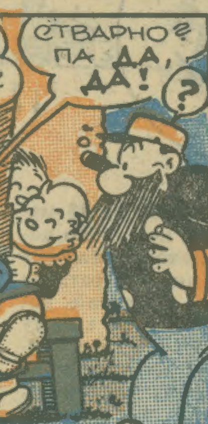
На горњој слици видите пеликане у дивном лету, а на доњој они воде упорну борбу за гнездо. Док беба пеликан тражи мало хлада на усијаном песку, власник гнезда се томе одупире, па тата-пеликан настоји да заштити младунче великим кљуном, јединим својим оружјем.

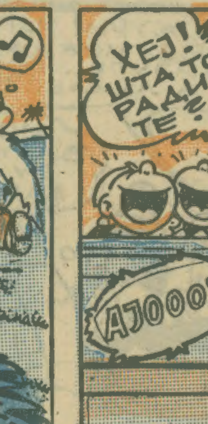

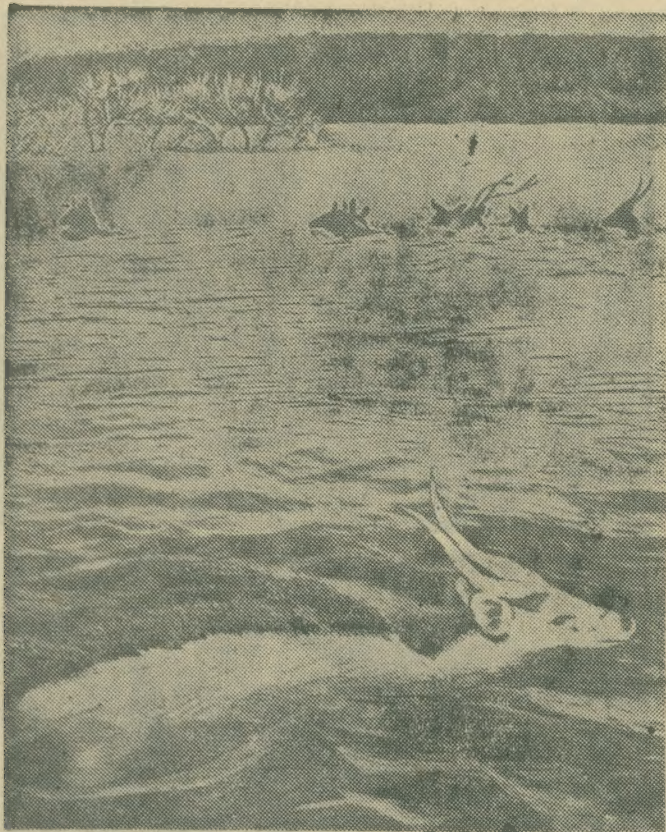

НАЈВЕЋЕ СПАСАВАЊЕ ЖИВОТИЊА

На реци Замбези, недалеко од Солсберија, а око 450 километара од највећег водопада на свету Викторије, још од 1955 године гради се џиновска брана која ће претстављати највећи хидротехнички објект ове врсте на свету.

Иза оријашке бране, високе 120 метара, настало је једно од највећих вештачких мора на Земљи, које ће ускоро покрити три милиона квадратних метара земље. Само највиши врхови вире још из те простране водене масе.

На овим осамљеним врхунцима изнад воде искупио се сав животињски свет са поплављеног подручја: хиљаде зебри, слонова, носорога, лавова, леопарда, мравоједа, мајмуна, инсеката и других разних животиња. Све то помало личи на потоп легендарне Атлантиде.

Пошто ниво воде непрестано расте, уплашене звери покушавале су последњих недеља да нађу спаса скакањем у воду или су пливале по више километара да би се докопале обале. Велик број се утопио у ускомешаној бујици.

Да не би пропало ово драгоцено животињско благо, један од најбољих ловаца Африке педесетогодишњи Бил Ливингстон организовао је велику акцију спасавања угрожених звери. У овом подухвату учествује око стотину белих и црних ловаца из целога краја.

Крупне животиње биле су у стању да препливају водено пространство уз помоћ људи који су им служили као водичи и означавали им правац из чамца или би помоћу два чамца опколили животињу, па јој тако помогли да се спасе. Оне животиње које нису биле у стању да препливају вештачко море успаване су и транспортоване бродовима. Све ситније животиње ухваћене су у мреже које су биле разапете између дрвећа на острвима. Похватани су и неки инсекти и спасени од уништења.

Најтеже је било спасавање зебри, јер их је у води хватала паника. Једна је преврнула мањи моторни чамац и морали су да је ужадима извуку из воде и спасу на једном сплаву.

Занимљиво је да су се леопарди из страха посакривали у дупљама стена. Због тога су ловци морали да на њих нахушкају велике мајмуне бабуне, па да они крену из својих склоништа и поскачу у воду.

Скоро све спасене животиње одмах су пуштене на слободу, пошто су лекари претходно извршили анализу њихове крви, јер су многе биле оболеле од болести спавања. Нарочито лепи примерци крупних животиња отпремљени су у разне зоолошке вртове. У целој овој акцији укупно је спасено око пет и по хиљада крупнијих и ситнијих афричких звери и животиња.

КАДА КИШОБРАНИ НИСУ ПОСТОЈАЛИ...

Кишобране и сунцобране изумели су као и многе друге практичне ствари још древни Кинези. Они су употребљавали кишобране са натегнутим, повијеним шипкама, читава четири века пре наше ере. Према „Енциклопедији о пореклу", коју су 1834 године у Паризу објавили Ноел и Карпантје, кишобран је претстављао знак достојанства, отмености и престижа.

Кишобран није био познат у средњовековној Европи. Занимљив је један сачувани документ из 1375 године који претставља наруџбину за рачун бургоњских војвода, а у њему се говори о два шешира са широким ободима против кише. Такве велике шешире, претече данашњих кишобрана, волео је и Луј XI.

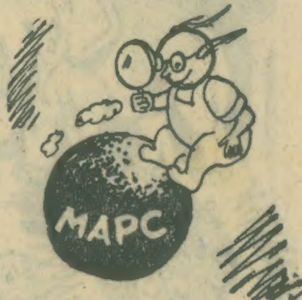
У Европи су се први кишобрани појавили у XVI веку. Још 1578 године Анри Естјен писао је „да су племићи Шпаније и Италије, да би се одбранили од сунца, кише и мува носили необичне павиљне причвршћене на једној дршци. Они су били довољно пространи да заштите три до четири особе.

Кишобране и сунцобране донели су из Азије и Африке португалски морепловци. Обичај да се такви предмети носе за заштиту против кише укоренио се у Француској 1620 године. У веку Луја XIII прочуо се глумац Табарен због свога кишобрана за заштиту против непогода. Јануара 1710 године краљ Луј XIV издао је из Версаља писмену привилегију којом уступа монопол за производњу „савијајућих кишобрана" проналазачу Јану Маријусу. Из овог документа види се да се ради о нарочитој врсти кишобрана на расклапање који се може сместити у цилиндричну кутију чији је пречник 27 милиметара, а тежак је само 150 грама!

ЧИНИ СЕ...

Задње ноге код жирафе (мада се човеку чини друкчије) нису ништа краће од предњих.

Ето, само толико

При условима и притиску какви постоје на Земљи, сва водена пара која се налази у атмосфери планете Марс заузела би запремину нешто већу од једног кубног метра.

ДО СВОЈЕ 84 ГОДИНЕ ОПЕРИСАН 92 ПУТА

То се први пут догодило новембра године 1895. Једног дана, у једној лабораторији у Чикагу млади научник Емил Граб, прелазио је левом руком преко стаклене цеви коју је сам начинио. Помоћу електрицитета он је успео да добије зеленкасту светлост о којој се у то време веома мало знало. После шест месеци млади Граб је приметио на својој левој руци сумњив ожиљак који се претворио у рану. Лекар га је послао специјалисти за кожне болести а овај му је рекао да је неки немачки научник по имену Вилхелм Конрад Рендген, такође открио загонетно зрачење и дао му име икс зраци. То поподне је Емил Граб схватио да ће, можда, баш он бити прва жртва у Америци толико опасних и данас толико корисних зрака. Био је храбар, волео је живот и одмах је одлучио да се оперише.

Емил Граб је навршио 84 године, целог живота је радио са рендгеновим зрацима и због њих је морао недавно да се оперише по 92 пут.

Од 1895 до 1959 године догодило се много штошта у научниковом животу. Три месеца после прве незгоде усавршио је један систем апарата који је у оно време пружао максимум сигурности. У току деценија обучио је 7.000 америчких лекара како треба да рукују рендгеновим апаратом. Од њих је 300 ипак изгубило живот, а Емил Граб у 84 години и после 92 операције коже канцерозног порекла и даље даје упутства младим лекарима.

ЖУТА МРЉА

Француски лекар Антоан Портал (1742—1832) био је чувен по својим брзим и тачним дијагнозама. Једном је он у пратњи још једног лекара, обилазивши болницу, застао крај постеље неког болесника коме је раније био одредио веома строгу дијету. Пошто је опипао болеснику пулс, Портал рече:

— Драги мој, ви сте упркос мојој забрани појели једно јаје.

— Шта! — повика болесник. — И ви сте то погодили по мом пулсу?

— Да. Јаје садржи сумпор, фосфор, беланчевину — све оне састојке које ваш стомак не може да вари. Да бисте исправили погрешку, морате данас узети неко добро средство за чишћење.

Када су напустили болесничку собу, Порталов колега рече.

— Ви сте заиста фантастичан дијагностичар. Ја заиста не схватам како сте према пулсу могли да утврдите да је болесник појео јаје.

Портал се насмеја:

— Зар ви нисте приметили на његовој кошуљи једну жуту мрљу?

И ГОЛУБОВИ...

Велики јапански листови користе за пренос листова и поште авионе, хеликоптере, лађе, аутомобиле. Али, три највећа јапанска листа користе и голубове. Они у својој служби имају око 450 голубова-писмоноша. У пракси се показало да у извесним случајевима једино голубови могу да буду ефикасни када се преносе хитне новости. Тако је, например, за време светског првенства у голфу, које је одржано својевремено у једном токиском предграђу, један фоторепортер имао са собом десет голубова-писмоноша. Они су успели да за 40 минута пренесу 10 филмова. Да су за ове употребљени аутомобили, требало би два пута више времена.

СНАЛАЖЉИВИ ТРГОВАЦ

Многи мушкарци примили су кравате на поклон, али многима поклон није био по њиховом укусу. Тога се сетио и неки трговац у Вилмингтону, у Америци, па је дошао на једну оригиналну идеју. Отворио је радњу за размену кравата. Сваки човек може да пошаље кравату која му се не свиђа, али уз њу и један долар. Дужан је да опише боје и шаре које жели, па ће му овај трговац послати замену.

Кратке занимљивости

● Пужеви пију воду не само устима, већ упијају и влагу кроз спољашњи покривач тела. За време једног опита пужеви, који су претходно опрезно осушени, упили су за шест часова кроз слузасти омотач количину воде која одговара половини њихове телесне тежине. Раним јутром пужеви „кожом" пију росу коју истресају с лишћа и траве. Да додамо још и ово: на Земљи има неколико хиљада разних врста пужева, од којих су неки тешки до 5 килограма.

● Све донедавно за најмању књигу на свету сматрала се књига дугачка 16 и широка 11 милиметара у којој се налази једно Галилејево писмо. Овај рекорд тучен је недавно: Конгресна библиотека у Вашингтону добила је књигу велику свега 0,62 квадратни сантиметар. Књига садржи свега 11 страница.

● Венеција лежи на 18 малих острва која међусобно повезују 378 мостова. Белгиски град Ган, административни центар Источне Фландрије, подигнут је на 26 острва која су повезана са 207 мостова. Амстердам такође лежи на 26 острваца повезаних многобројним мостовима.

● Од свих „џинова" о којима постоје тачни подаци, за највишег се сматра Американац Роберт Уодлоу, који је умро 1940 године. Био је висок 253 сантиметра.

● Атлантска риба скуша проводи читав живот у покрету и ни минут не застаје да се одмори. Ухваћена у мрежу, она брзо угине чак и кад се налази у води. Стручњаци сматрају да њене шкрге могу да је снабдевају довољном количином кисеоника само у случају ако крај њих вода протиче великом брзином.

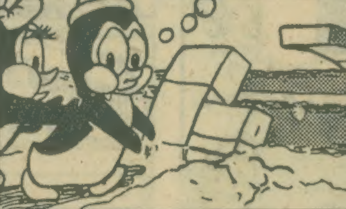

САМО ЈЕДНОМ У ИСТОРИЈИ

Само једном у историји позоришта изведен је цео позоришни комад у част само једне особе, а тој претстави није нико други присуствовао већ та особа. Заиста, то је био јединствен случај. Изјутра, 27 маја 1913 године, њујоршки театар извео је комплетну претставу у част Саре Бернар, славне француске глумице. Сара је била толико ангажована после подне и увече да јој је било немогуће да види претставу коју је желела, па је управа позоришта одлучила да славној уметници укаже ову посебну почаст.

СИМА ЗИМА

ЗА ДВЕ СЕДМИЦЕ

Експресно грађење је достигнуће модерног доба. Међутим, 1125 године у Сен Манси — ле — Тулу, у Француској за свега две седмице подигнуте су две куле од којих је свака висока по 18 метара.

ДА СЕ БРАДА НЕ БРИЈЕ...

У периоду од двадесете до шездесете године мушкарац обрије 210 хиљада метара браде, што износи 410 пута више од висине „Емпајер Стејт Билдинга", највеће грађевине на свету. За један дан на лицу нарасте укупно 14,7 метара браде.

ЗЕМЉЕ и ЉУДИ

У ЈЕДНОЈ СТАРОЈ ГЕОГРАФИЈИ

У гимназијама у Србији пре сто и више година, географија, као врло значајан предмет, предавала се у свим разредима. Тада је гимназија имала свега шест разреда. Пети и шести сачињавали су вишу гимназију, а таквих је у Србији било само неколико. Предмет „земљеописанија", тојест географије обухватао је упознавање са свим елементима те науке, од „математичних и јестествених (природних)" до често и сасвим детаљних информација о државама и земљама свих континената. У трећем разреду, например, учило се „земљописаније" Србије, Босне и Црне Горе" три часа недељно, а у шестом, завршном гимназиском разреду, професори географије предавали су о Америци и Аустралији и тако завршавали свој предмет. У једном од најранијих наставних програма за гимназије у Србији каже се: „Историја народа предаваће се са земљописанијем упоред. Овде ће се професор поглавито старати да се ученици, суочаствујући свему, што је добро, истинито и лепо, образују... и да се ревност у њима, жртвовати силе своје вишим целима, не само побуди него и кроз цео живот одржи".

„Земља где живе дивљи људи"

Због тога је и дужност професора географије, који је уједно предавао и историју, била да предаје и етикету („наравословије") Из познавања прошлости народа, њихових старих и нових држава и обичаја требало је доносити и посебне, моралне закључке и сагледати „дужности које човек спроћу себе, и као грађанин, у друштву живети, према другима имати мора". Тако су и географија и историја схваћени као извори етичких начела, који се младим људима непосредно указују кроз ове две научне области.

Испрва нису постојали уџбеници за географију, као ни за многе друге предмете. Професори су диктирали своје лекције или су ученици сами хватали њихова предавања. Тај посао нарочито се тешко вршио у нижим разредима, а нарочито у првом. Зато су ђачке забелешке из тог времена често врло смешне, а углавном прилично збуњене. У једној свесци из 1845 године један мали ђак забележио је „да је Аустрија земља где живе дивљи људи тј. њени пражитељи, а животињу кенгура, двоножну са хитрим скоком почитују као ни својега пресветлога књаза". Јасно је да се овде ради о Аустралији. — „О петој части света у целом врло мало познатој, а са свих страна водом окруженој, па ју је због тога најбоље звати „тврдоземна". У тој истој свесци има још и других „увесељавајућих" забележака. Професор је свакако говорио о карактеристикама појединих народа, које су, мање-више, увек даване према већ давно утврђеним шаблонима. Тако је говорио и о Јапанцима, а ђак је забележио: „Ови јесу малени па мрко-жути, имају велику главу — (и ваљда да би их сам себи сликовито претставио) — као Ђура звани Бурек, са Зерека, до дућана газде Антонија. Истина да је ова нација горда, али је без очију, јер оне мале и косе не прилеже да буду у великој глави".

Што се тиче „земљовида (географских карата) — који су у земљописанију неопходно нужни, професор ће налагати да ученици ове код куће праве, а потом ће их он не са стране лепоте у цртању него у одређивању предмета прегледати и поправљати".

Ђаци без уџбеника

Ученици, београдске гимназије, а тако је свакако било и другде, имали су прилике да географске карте виде само у школи. Ретки су били они који су имали какав немачки географски атлас и њиме се служили при учењу „земљеописанија". Међутим, уколико смо имали прилике, из оно неколико сачуваних ђачком руком израђених „земљовида" — може да се каже да су одлично израђени и толико рељефни да би им могли да позавиде и данашњи наши ђаци. Нарочито су лепе оне карте које приказују поједине делове Србије и завичај малих гимназиских ученика. Они су у њих уносили и најмањи детаљ и као да су се с огромном радошћу „учећи науку" у „великом Београду" (који око 1845 године није имао више од двадесетак хиљада становника) — а и са детињском тугом сећали свог села и његове околине. На једној таквој карти приказна је Азања и њени најближи предели. Поред Азање усликана је зеленом бојом једна површина сва посута ситним овчицама. Мали ђак, који је тек другу годину похађао београдску гимназију није могао а да у „земљовид" свог родног краја не унесе оно што му је најмилије — чобанско пландиште.

И тако се све до 1845 године у гимназијама у Србији географија радила без уџбеника. Неки су се ђаци, којима је то било могућно, испомагали „земљописанијем целаго свјета" (1825) старога славеносерпскога литерата „Јоакима Вујића, који је тада већ у Београду таворио своје последње дане, и свакоr клањајући се лево и десно, поздрављао и ословљавао са „карисиме амице".

Те 1845 године „у књигопечатњи књажевства српског" — штампано је „земљеописаније целог света" — за виша и нижа училишта и за свако стање грађана.

Ту књигу написао је др. Милован М. Спасић, доктор философије, па потом члан Друштва српске словесности и врло угледна личност у културном и просветном животу „Књажества Србије".

У заглављу овога уџбеника стоји да је „сачињено по најновијем државном стању", тј. према најновијим статистичким подацима о појединим земљама.

И Стерија...

Међутим, никада ни један наш географски уџбеник није изазвао толику буру и препирку као овај Спасићев. Против њега први је устао Јован Стерија Поповић, тада начелник Министарства просвете у Београду, указујући углавном на Спасићево незнање српског језика и на његово стилско изражавање и на бесмислице које су услед тога настале. Читава та жучна полемика није се водила око самог предмета уџбеника — географије — него око језика и стила, а таква полемика сасвим је одговарала духу оног времена. Спасићево знање није оцењивано у предмету који је настојао да обради, него у језику којим га је обрађивао. Он, например, пише: **прилове** уместо прилоге, **ђаце** место ђаке, **Турце** место Турке и мноштво таквих других ствари. Па и та три примера била би довољна да се на једног писца свом жестином оборе наши тадашњи зналци језика. Поред тога, и стил у овој географији толико је заплетен да се читалац тешко могао да снађе у правилном схватању пишчевих мисли.

Спасићево „земљеописаније" послужило је Јовану Стерији Поповићу за једну од његових врло успелих шаљивих игара — „Судбину једнога разума", у којој је жестоко исмејао језичко знање српскога језика доктора философије Милована Спасића, иначе првог човека из Србије који је у иностраном свету (Немачкој) постигао тај високи научни степен. Несрећни писац бранио се свакојако, и оно што према свом мишљењу није могао да одбрани, свео је на „неких перета погрешке", то ће рећи на штампарске грешке. Али је и са тим својим „перетом" изазвао против себе нову хуку и буку. Осим Стерије у тој полемици са Спасићем учествовали су и други културни радници у Србији, тако и Матија Бан, који је свесрдно подржао Стерију. Тако је, накрају, 1847 године Министарство просвете било присиљено да забрани Спасићево „Земљеописаније".

Међутим, по ономе што се сачувало у ђачким забелешкама у једноме од овог језички прокаженога „земљеописанија" — не би се могло да каже да га ђаци нису радо прихватили и да су чак из њега примали и извесна родољубива надахнућа. Ако се изузме језичка страна „земљеописанија", која је и била углавном изложена ужасном нападу, оно је било сасвим подесно за школске информације, а одиста је и било састављено „по најновијем државном стању". Што се тиче података о југословенским земљама и градовима из оног времена, ова књига је и данас занимљива, бар као историска географија.

Примерак Спасићевог „Земљеописанија", којим ми располажемо, пун је ђачких забележака. Наиме, уз сваку штампану страницу додан је и један празан лист, где су ђаци уносили своје забелешке и примедбе. Највише и најлепших забележака има уз југословенске земље: Србију, Црну Гору, Босну и Херцеговину „Краљевство Илирију" (Словеначку) Македонију, Хрватску, Далмацију и уз оне области и земље у турском и аустриском царству где живе Словени. — „У Хорватску, у град Загреб хотео бих, завидети браћу нашу славне Хорвате, који се сада за своју нацију боре. Ми једно тело јесмо кано и душа. — стоји забележено поред места где се говори о Загребу, који је у то време, према подацима из овог „Земљеописанија" имао свега 18.000 становника. Али је писац, поред осталога и посебно истакао да је „овде учредничество хорватских, словенских и далматинских новина (Илирских), што је ученик неколико пута подвукао, и поред тога изразио и своју родољубиву жељу.

НЕ ПОСТОЈЕ ДВА ИСТА ЧОВЕКА

Свако од нас бар једанпут у животу поставио је питање: како је могућно да се међу толиким људима на свету нигде не могу да нађу двојица који су потпуно исти?

Наука је на ово питање дала следећи одговор. Различити смо зато што је суштина хемиског састава сваког човека различита. Баш због те особине један полициски пас може да трага за извршиоцем недела и да га пронађе међу хиљаду других људи.

Професор универзитета у Тексасу, доктор Вилијемс прочитао је недавно пред једним скупом чланова Академије наука у Вашингтону свој рад о тој теми. Сажет у неколико реченица научни рад професора Вилијемса објашњава следеће. Разлика између људи углавном се састоји у количини разних аминокиселина (важан елемент човечјег ткива). Вероватно да услед те разлике — која је веома мала, али врло значајна — организам неких људи не прима извесне лекове, док други лако постају жртве алкохола, а трећи га уопште не окушају. Није искључено да се у тој неједнакости аминокиселина налази узрок што извесни људи могу да пуше много без икаквих последица, док други оболе иако ређе пуше.

ЛЕПА „СТАРИЦА"

У ботаничкој башти у Копенхагену још и сад постоји орхидеја која је 1843 године донесена из Мексика. Иако је стара више од 116 година, она ниједном није цветала. Тек ове године развила је први цвет, али се ово приписује околности да је Копенхаген ове године имао преко сто летњих дана.

ЈЕДАН ПЛАВИ КИТ — 32 СЛОНА

Највећа животиња на свету припада великој породици китова. То је уствари такозвани плави кит, дугачак 30 метара и тежак око сто тона. Већ приликом доласка на свет плави кит је дугачак 7 метара. На листи најтежих животиња иза китова долазе слонови, нилски коњи и носорози. Тридесет и два слона тешка су као један одрасли плави кит. Да би се један плави кит измерио на вази, на други тас би требало ставити 40 нилских коња или 50 носорога.

Колико је стар дубак?

Дечји дубак с точковима није пронађен у овом веку како се то обично мисли. На једном каменом саркофагу, који се чува у Националном музеју у Риму, претстављен је један малишан у дупку веома сличном данашњем. Саркофаг је стар 2.200 година.

„УЗОРАН УЧЕНИК"

Познато је да постоје роботи који играју шаха. Доктор Артур Самјуел из Њујорка научио је тако добро електронског робота да игра шах, да је робот у стању да туче и свог учитеља. Он га је научио правилима игре и упознао са основним елементима шаха, а после се робот сам учио и вежбао. То је, како се сматра, први пример робота који сам студира и учи шах.

РЕДАК ПРИМЕРАК

У густим прашумама Бурме, које се ослањају на индиску државу Асам, ловцима је пошло за руком да ухвате белог слона. Ова врста слонова веома је ретка. Последњи овакав слон ухваћен је 1885 године.

ИЗА КУЛИСА...

Мерилин Монро позната је глумица. Зна се како изгледа, какве улоге игра и на основу тога се доносе закључци о њој као човеку а не зна се да она има још један, прави лик, сасвим супротан спољном, „званичном".

Мерилин се некад звала Норма Џин Бејкер. Отац јој је ишчезао одмах по њеном рођењу, а мајка јој је умно оболела. Као бебу примили су је у једно сиротиште. Упознала је горак живот код неколицине усвојитеља који су били алкохоличари. Један од њих, кад је имала шест година, умало је није задавио у наступу лудила.

Ни у америчким сиротиштима за децу оног времена нису цветале руже. Ево шта она о томе каже:

— Чим бих угледала велику црну таблу са речју „Сиротиште", копрцала бих се и викала да нисам сироче. Ипак, силом су ме одводили. Једанпут сам у сиротишту, услед страха, добила нервни напад после чега сам дуго замуцкивала.

У то време је имала дванаест година. Да би је у дому нечим запослили, морала је свакодневно да пере 300 тањира. Да би је научили да цени новац, добијала је недељни џепарац од пет центи, али је један цент морала да оставља настрану „за децу која су сиромашнија од ње".

Она не само да замуцкује, чега се ослободила тек после много година, већ има страшне снове, доживљава привиђања и у њој се ствара комплекс мање вредности. Услед свега тога губи веру у себе, осећа се несигурна, усамљена. Немоћна, без игде иког, она осећа потребу за домаћим огњиштем и удаје се за једног агента тајне полиције у Лос Анђелосу. То је било пре Другог светског рата. Агент, који није разумео неуротичне последице код своје жене, убрзо је отишао у морнарицу и после рата су се разишли.

Мерилин Монро већ је била позната на филму кад је ушла у други брак, са славним америчким кошаркашем Џо ди Мађијом, али баш тада се њене две личности све више разилазе. С једне стране, тугује за изгубљеним детињством и жели да се ослободи патњи а с друге стране игра на филму веселе и безбрижне ликове с којима нема никакве душевне везе. Растрзана између лажног живота и онога који жели да има, између своје маске, за коју сви мисле да јој је права физиономија, и истинског лика, незадовољна услед другог неуспелог брака са кошаркашем, она све чешће помишља да себи одузме живот. Једног дана кад више није могла да издржи, раскида све уговоре који су јој гарантовали добру зараду, напушта Холивуд и одлази за Њујорк. У том граду, повучена од света, обилази књижаре и први писци које чита су Толстој и Достојевски.

Пошто јој се готово замео траг, један новинар, пронашавши је, упутио јој је питање:

— Реците, молим вас, шта се то с вама догодило?

— Ништа, — одговорила је она. — Желим да студирам глуму.

— Па ви сте већ глумица! — узвикнуо је он.

— Не, ја то нисам! — одговорила је Мерилин цинично. — Само ви то можда нисте приметили.

И заиста, она се већ била уписала у најпознатију глумачку школу у Њујорку, коју води Ли Страсбер, из које су, између осталих, изишли Џемс Дин и Марлон Брандо.

Овакво њено понашање није се свидело многим у Холивуду. Кад је неко пронео вест да чита „Браћу Карамазове" од Достојевског, цела филмска варош почела је да се грохотом смеје. Док су је једни исмевали, други су је кудили да то тобоже чини само да би дала потстрека новинарима за сопствену рекламу, а широка публика је и даље сматрала да све што је рекла или учинила у разним филмовима може да се односи и на њен приватан живот.

Баш у то време догодило се „чудо". Кад је потпуно усамљена и несхваћена доживљавала душевну кризу, наишла је на људе у чијем се друштву осећала смирено. То се десило у једном кругу њујоршких интелектуалаца које осредњи али амбициозни људи из пакости називају „усијаним главама" и „дугокосима". Међутим, Мерилин Монро је у том друштву била задовољна само зато што су јој се први пут у њеном животу људи обраћали као човеку а не као стару, с којим се могу зарадити милиони, или као идолу.

Међу „усијаним главама" налазио се један висок, мршав човек. На мало тужном лицу он је носио наочаре. У друштву је само слушао и никад ништа није говорио. Као и она, он је имао прилике да осети глад и беду. Слично њој и он је променио многа занимања. Био је лучки радник, гњурац, електричар, певач шансона. Његово име је Артур Милер и сматра се највећим драмским писцем Америке. Кад су га оптужили као симпатизера комунизма, одбио је да каже ко су му најближи пријатељи, па му је због тога одузет пасош. Према Миперовим изјавама, Достојевски је књижевник који је на њега највише утицао. Милер важи као добар познавалац овог великог руског писца и десило се то да су му једновремено затражили чланак о Достојевском Удружење совјетских књижевника у Москви и Антикомунистичка лига у Америци. Милер је написао чланак за Удружење совјетских књижевника, откуцао га у два примерка, па је један послао и Антикомунистичкој лиги. Извесни кругови у САД начинили су од овога праву аферу.

У том друштву „дугокосих" Милер и Мерилин Монро су се упознали. Запитана шта је нашла у Артуру Милеру, глумица је одговорила:

— Он има карактерне особине које мени недостају. Повратио ми је веру у себе и помогао да нађем животни циљ.

Данас се више нико не смеје што Мерилин Монро чита озбиљне књиге и што се налази у друштву озбиљних људи. Пошто се изменио њен начин живота, она је изменила своја интересовања па и своју игру.

Пре извесног времена, пошто је Џон Хјустон затражио од Жан-Пол Сартра да напише сценарио за филм о животу Сигмунда Фројда, запитали су великог филмског редитеља, ко ће да игра улогу болеснице која је утицала на Фројда да створи науку о психоанализи. Џон Хјустон је одговорио:

— Мерилин Монро.

»ЖИВИ ЗИД ПЛАЧА«

Сваки човек у Лос Анђелосу кога муче бриге, секирације или ма шта друго га тишти, а нема пред ким да олакша срце, његова јадања стрпљиво ће саслушати нека Лаура Грахам. Она је измислила заиста оригинално и уносно занимање. У ред њених клијената спадају очеви породица, који њој поверавају своје домаће бриге и пословне незгоде, старије жене које се жале на младе генерације, разочаране младе жене, особе које се стално јадају на своју истинску или уображену болест, итд. За разумевање и слушање тих јадиковки и давање савета Лаура Грахам тражи да јој сваки клијент остави по пет долара, па је разумљиво да јој се добро исплати да буде живи зид плача.

ИЗУЗЕТАН СПОР

Недавно је у Рангуну око 2.500 радника једнога предузећа ступило у штрајк. Они нису ступили у штрајк да би побољшали наднице, него је томе узрок фудбалска утакмица, у којој су се срела два тима њиховог предузећа. Један играч замерио је судији да је пристрасан па је због тога отстрањен са игралишта. Сматрајући да је оваква казна неправична, радници, другови искљученог играча, обуставили су рад. Синдикална организација и дирекција предузећа стоје сада пред тешким задатком, јер не знају како да изгладе овај изузетан спор.

ИРСКА БАЈКА

WALT DISNEY

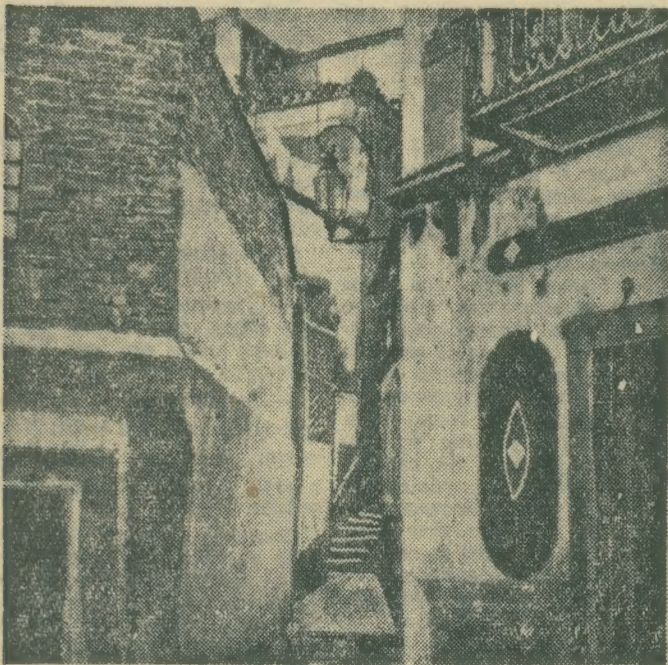

ЧИК ПОГОДИ

Шта је ово упитаћете се кад погледате ову слику. Ево одговора. За време једног страшног невремена које је задесило место Анкену, у Ајови (САД), падао је град невероватне величине. То се види и на слици на којој је приказан човек који држи четири зрна града. Многи би помислили да су то четири грудве снега.

Пантеон МЕКСИКАНСКЕ слободе

ЈЕДНА УЛИЦА

Изгубљен међу планинама централног Мексика, лежи Гуанахуато, један од најчуднијих градова обе Америке. Дуг је пут од престонице Мексика до Гуанахуата, али је још „дужи пут до оног давног времена у коме сваки путник мора да живи кад стигне у ову варош".

Већ на самом улазу путника обузме необично осећање. Пошто се пређе огромна пуста висораван посута ретким кактусовим жбуњем, пут води кроз кривудав и једва приметан кланац иза кога се неочекивано указују неме и велике рушевине које личе на утваре.

Ова варош, која је у време раскошног сјаја шпанског господства претстављала најбогатију насеобину провинције Гуанахуата, где су освајачи подигли своје луксузне дворове, била је место боравка конквистадора, потомака најстаријих кастиљских породица. Највећа грађевина је тврђава коју је подигао шпански гувернер Хуан Антонио де Рицано.

Године 1810, мексикански револуционари, које је предводио Мигуел Хидалго и Кастиља, дочепали су се пролаза и подавили шпанске војнике, уколико нису већ били изгинули у бици за Гуанахуато. Пошто је Хидалго отишао, маса потлачених Мексиканаца продрла је у затвор и побила последњих 200 Шпанаца које су ту затворили Хидалгови борци. Тај поступак био је неизбежна последица столећима сакупљаног гнева услед нечовечног притиска освајача.

После неколико дана, становници Гуанахуате угледали су на четири угла тврђаве четири одрубљене главе: побуњеног Хидалга и тројице његових официра, које су Шпанци погубили. На крају ипак је тријумфовала револуција и Гуанахуато претставља данас једну од светлих медаља којима се дичи ослобођени Мексико.

Његова историја писана је златом и новцем за време колонијалне владавине Шпанаца и крвљу за време ратова за ослобођење. Ако се савремени становници поносе ултрамодерним спомеником који је посвећен револуционару Хозе Баракасу, не мање су горди на преостале конквистадорске дворове који су подигнути опљачканим златом из рудника под планином Гуанахуато. Али нису ништа мање горди ни на дивне цркве чији су зидови поплочани топљеним златом. Ове су градили њихови преци, Индијанци, гоњени бичевима фанатичних кастиљанских свештеника. Они су у овим црквеним здањима умели да оживе лепоту и богатство катедрала старе Шпаније.

Галерије бесмртних лешева

Једна од најзначајнијих зграда је Градски Пантеон у коме се налазе мумије бораца палих у току револуције. Захваљујући специјалном саставу стена у које су уклесане гробнице, тела су тако мумифицирана да се на њима распознају ожиљци рана које су им донеле смрт.

Пошто се прође испод свода великих вратница, посетилац улази у посмртну галерију. На улазу вас дочекује чувар који је толико стар да и сам изгледа као да не припада свету живих. Прво вас води каменом зиду у који су уклесани гробови и објашњава на који се начин врши мумифицирање. Да се то одигра потребно је да тело умрлог остане пет година у каменом гробу. Затим одлазите у дворану где су изложени хероји револуције.

Комад Шпаније у земљи Астека

Готово сви туристи овог града долазе да би видели славне мумије, али кад изиђу из Пантеона желе да освеже мисли. Чар Гуанахуате састоји се у необичном, романтичном изгледу који се тешко може срести још негде у свету. Архитектонска и географска повезаност и склад вароши зрачи егзотичном чаролијом која потсећа на Шпанију. Ту је, уствари, комад Шпаније који се нашао усамљен у срцу постојбине изумрлих Астека. Саграђене на дну и по стрмим боковима пусте дубодолине, многе њене улице су усечене у стеновите зидине, те потсећа на стари Толедо. На прозорима су гвоздене решетке, на зидовима фењери чије светлуцање ноћу баца слабу светлост на влажне стене које сјаје као да су од злата. А по оронулим вијадуктима, старим више столећа, крећу се гипке фигуре жена-водоноша са високим крчазима на рамену.

ГАЛЕРИЈА БЕСМРТНИКА

Уличице поетичних имена

Улице и пролази толико су тесни да се један од њих зове Калехон дел Безо, улица пољупца, јер се двоје заљубљених, свако на свом прозору, могу без тешкоће да пољубе. Друга носи назив Улица срца, трећа Улица птичица, Звонарева итд., што веома лепо звучи на мексиканском језику: Калехон де лос Коразонес, де лос Пахаритос и дел Кампањеро.

Становници Гуанахуате углавном су Индијанци астечког порекла и мелези у чијим венама има и андалузиске и баскиске крви. Многи живе тихим, повученим животом, али међу младим људима, као некад међу кабалеросима, зачас плане оружје и блесне оштрица, јер су врло горди и не подносе увреду.

У овом необичном граду где се налази јединствени Пантеон у свету, посвећен борцима за мексиканску слободу, постоји и улица: Улица великог бола — Калехон де ла пена гранде, у којој је многа младост престала да живи. Као да је неко намерно њу „подигао" недалеко од Улице пољупца да би се боље означили последица и њен узрок.

Седам година без хране

Уколико је размена материја у једном организму слабија, утолико животиња дуже може да опстане без хране. Тиме се и објашњава чињеница да су животиње хладне крви, као и оне које се налазе на нижем ступњу развитка, „жилавије" од птица и сисара. Додуше, нема правила без изузетка. Слепи мишеви су топлокрвне животиње, усто веома прождрљиве, а ипак могу дуго да издрже без хране. Познати су случајеви да неке од тих крилатих зверчица ништа нису јеле по 12 до 18 дана, а један слепи миш гладовао је пуних 48 дана. После тридесетпетодневног гладовања био је још прилично јак и могао је да лети.

Међу животињама хладне крви неке рибе, корњаче, змије, крокодили, октоподи, раkови и црви, месецима могу да опстану без хране.

Нарочитом „жилавошћу" приликом гладовања одликују се власуље или актиније, како гласи њихово научно име, животиње из реда корала које не живе у колонијама и не граде скелет. Неке власуље држане у акваријуму нису ништа јеле по две до три године. За то време не само што су губиле на тежини, већ су се и смањивале, али чим су им поново дали храну брзо су се „опоравиле" и за свега неколико дана потпуно су се повратиле.

Ипак, све рекорде, како у прождрљивости тако и у гладовању, туку обични шумски крпељи. Као што је познато, крпељи се пријубљују уз кожу различитих животиња и сишу им крв. На предњем пару ногу крпељи имају нарочите „пљувачне" жлезде које луче антикоагулин — материју која спречава згрушавање исисане крви. Због тога крпељи могу да у свој „стомачић" сместе невероватне количине ове течне хране. Пасји крпељ насисавши се крви повећава своју тежину за 223 пута. За три недеље развитка на телу краве, крављи крпељ од ларве до одрасле женке повећа своју тежину 10.000 пута.

Иако су толико прождрљиви, крпељи могу да гладују веома дуго. Многи примерци гладовали су у лабораторијама годинама, а неки псећи крпељи којима је био отстрањен орган за узимање хране, то јест који су били лишени сваке могућности да се хране, живели су више од седам година.

У ово је тешко поверовати, али то је — научна чињеница.

КАО »ЛЕТЕЋИ ТАЊИР«

У Бостону је подигнуто прво државно позориште у Сједињеним Америчким Државама. Издалека зграда личи на „летећи тањир". Као каква циновска печурка зграда лежи на металним темељима. Уствари, њен кров је од најлона, а његов пречник износи 45 метара. Кров је покретан, тако да се позориште може брзо да претвори у позориште под ведрим небом. У позоришту има места за 1800 гледалаца.

УПОРНОСТ

Познати француски књижевник Виктор Иго једном је морао брзо да напише неке ствари. Да би себе принудио да на време обави овај посао, он је маказама остригао пола браде и пола косе, па је маказе бацио кроз прозор. Тако је принудио себе да остане код куће и да посао заврши на време.

»ПАТКА« — СТЕНА

„Патка"-стена је једна од природних реткости, којих има веома много на свету. Она се налази северно од Дагласа, у Сједињеним Америчким Државама. Вековима ова творевина природе балансира и одупире се олујама, а увек је примамљиви мотив за фоторепортере и многобројне туристе који посећују овај крај.

СТРАШАН АКО ГА УЗНЕМИРИШ У СНУ

У џунгли Цејлона, истраживачи су прошле године открили једно чудно гробље, које припада људима из племена Ведхас. Они су најстарији становници острва. Има их мало и у току су ишчезавања. Лобање нађене на том гробљу имале су готово исте повреде, а нанете су на исти начин. Научници су утврдили да су ови људи били жртве великог медведа липу.

Медвед липу је снажан, па и сам тигар када га сретне више воли да му се уклони с пута. По природи није крвожедан, а што је некад горопадан узрок је његов сан. Многе дивље звери спавају како се каже „једним оком" да би могле да побегну на најмањи шушањ. Међутим, медвед липу сувише је сигуран у своју снагу. Да би га човек пробудио потребно је да нагази на њега. Чест је случај да се ловац или скупљач плодова спотакну о овог медведа, јер га не могу лако да опазе, пошто је боја његовог крзна таква као земљиште на коме он живи. У том моменту животиња се усправља и њен први ударац шапом пада тачно на тело онога ко га је нагазио. Ако овај још падне, тада се медвед баца на њега и свега га изгризе по глави. Изгледа да то долази услед изненадног буђења, па да је то довољно да мирног џина преобрази у подивљалог медведа.

Медвед липа (Melursus ursinus) дугачак је 1 метар и 75 сантиметара. Он живи у Средњој Индији и на Цејлону. Има кратко и дебело тело. Ноге су му кратке, али су стопала прилично велика и наоружана огромним српастим канџама. Њушка му је издужена и затупаста са јако избаченим уснама. Крзно је дуго, чупаво и црно. Оно образује око врата гриву.

Зуби су му мали. Средњих горњих секутића нема, тако да му се усне могу уобличити у неку врсту цеви помоћу које усисава храну, например, термите или сокове из воћа. Велике канџе служе му, поред пењања уз дрвеће и за ископавање кртола и раскопавање мравињака.

МЕХАНИЧКА СИБИЛА

Као што је познато, у старом Риму постојала је пророчица Сибила, па је предузеће „Бел", које фабрикује телефоне, направило и механичку Сибилу. Ова „пророчица" предвиђа како ће се понашати нови телефонски систем који фабрика производи, затим какви су кварови могућни, шта ће се догодити кад се систем пусти у рад, па чак назначује на основу чега могу да се заснују евентуалне притужбе претплатника.

НАЈМАЊИ НА СВЕТУ

Котрљајући лежаји, чија је куглица мања од чиодине главе израђују се у Америци. Пречник између спољних страна износи 0.620 део палца, а пречник унутрашњих страница износи 0.220 део палца. Један палац, као што знамо, велик је 2,25 сантиметара.

ЗА ОНЕ КОЈИ ПУШЕ НА ЛУЛУ

Ако пушење на лулу не шкоди плућима толико колико пушење цигарета, то никако не значи да лула нема других недостатака. У Енглеској је наиме запажено да многим љубитељима луле вид слаби брже него у других људи. Узрок се налази у штетним састојцима дима који не одлазе у плућа већ се распростиру око лица и са пљувачком продиру у желудац тако да врше тровање целог организма.

АУТОМАТСКИ ПРЕКИДАЧ

Неки немачки конструктор пронашао је аутоматски упаљач за сијалице. Чим падне мрак он аутоматски упали светлост а када сване он је угаси. Изум је био изложен на сајму проналазака у Хилдерсхајму.

КРАЈ ЈЕДНЕ

ПОДМОРНИЦЕ

Обала Флориде претстављала је у току последњег рата веома осетљиву тачку у одбрани Америке. Немачке подморнице често су на жалима Флориде искрцавале екипе саботера, које су причиниле доста муке америчкој обалској стражи. Друге су торпедовале сваки већи амерички брод. Обавештајне службе биле су збуњене. Како су такви напади могли имати успех, када су стално стотине авиона патролирали поред америчких обала. Сви напори остајали су узалудни.

Први озбиљнији сигнал дошао је из Палм Бича, морског купалишта америчке елите.

Пат О Конор, бармен локала „Харикен“, те вечери позвао је Џима Хенрија, професионалног агента, да седне у један мрачан кутак у дну бара и тихо му рекао:

— Можда сам на погрешном путу, Џиме, али ви сте ме замолили да обратим пажњу на госте. У последње време појављује се један сасвим необичан тип. Можда је безопасан, али говори многе ствари...

— У овом очајном тренутку сваки траг на који ми укажете добар је, — рекао је Џим.

— Ако је тако, ево о чему се ради — настави Пат. — Тај тип има око 50 година. Долази повремено. Има нељубазан израз и суров поглед. Ако мало попије, он није ведар као остали, већ је све дрскији. Никад није рекао нешто што би могло бити непосредно сумњиво, али су ме његове речи побудиле на размишљање. Последњи пут рекао ми је да се у редовима наше обавештајне службе налази само дечурлија. Затим, је почео говорити о подморницама . . . Њихови бродови, рекао је он, тону један за другим, а они нису у стању да открију подморницу која им чини сав тај белај.

Обавештајац је замишљено запалио поново цигарету и додао:

— Чудна је то прича Пат. Тешко је поверовати да би неки немачки шпијун био тако глуп да такве ствари говори јавно. Али, тај тип заслужује да мало више припазимо на њега. Знате ли његово име и адресу.

— Како да не! — узвикну Пат. — Зове се Чарлс Петерс. Запослен је као домаћин у кући госпође Гифен.

— Ако је то она жена која је наследила велико имање са језером, онда је тешко наћи начин да јој се приближимо. Ипак вам хвала. Наставите да мотрите.

Ушао је кроз помоћна врата

Претпостављени су пажљиво саслушали извештај Џима Хенрија. Госпођа Гифен била је добро позната у Палм Бичу. Ова шездесетогодишња удовица издашно је потпомагала добротворна друштва. Ретко је напуштала зидове свог газдинства. Најбољи детективи претресли су њену прошлост, али нису нашли ништа што би било сумњиво. Нико јој није ишао у посету. Истина, изгледало је мало чудно што се изгубио сваки траг њеном ранијем слузи Дитриху, који је сваке недеље вршио куповину у граду, пре него што је Чарлс Петерс ступио у њену службу.

Није остало ништа друго него да се предузму енергичне мере. Било је неопходно да се на имање госпође Гифен убаци поверљива особа. Изабран је Сам Мур, млади агент. Са алатом електричара и обучен у плави комбинезон, Сам је једног дана зазвонио на вратима уграђеним у дебели зид и рекао да долази од службе за заштиту против пожара. Био је овлашћен да испита електричне инсталације. Ступио је на имање кроз помоћна врата.

Сам Мур није се вратио то вече да поднесе извештај. Прошло је доста дана и недеља, али није било никаквог трага од Сама. Раскошно имање госпође Гифен почело је да се приказује у новом светлу.

Прва недеља протекла је без резултата, а и друга није допринела расветљавању мистерије. За то време тајанствена подморница и даље је пустошила у редовима америчке морнарице. Одлучено је да се привремено прекине сваки поморски саобраћај са Антилима. Наједном је ствар кренула напред. На енергичан захтев Мурове жене стигла су тајна наређења која су захтевала да се одмах изврши преглед куће госпође Гифен. Па ипак, то је још једанпут одложено и решено да се причека још који дан.

Није се збунила

Наиме, у том критичном тренутку Џим Хенри донео је драгоцене податке. Пратио је Петерса и открио да он са необичном правилношћу понавља сваког дана исте радње. Када стигне у град увек се упути у исту улицу, где на истом ћошку купује новине код истог продавца. Овај извикује као и сви продавци новина, све док се не појави Петерс. Тада неочекивано мења свој речник. Док продавац враћа ситнину, Петерс му саопштава неке речи.

Када су саслушали Џимов извештај сви су приметили да овај разговор личи на разговор шифрама. Поставили су аутомобил са магнетофоном на суседном ћошку улице. Три дана доцније утврђено је да је продавац саопштавао Петерсу шифроване поруке које су садржавале податке о броју бродова који плове крај обала Флориде. То је био онај драгоцени податак.

У одређено време, 26 априла 1943 године, тридесет наоружаних људи продрло је са више страна у гнездо нациста. Зидови су пробијени решетке исечене, врата развањена, а наоружани људи размилели се по лавиринту подземних ходника и подрума раскошне виле. Џим Хенри и поручник Брикс јурили су престрављеног домаћина Чарлса Петерса који је покушавао да задржи њихово продирање у кућу и омогући бекство својој газдарици. Када се Петерс физички одупро, Џим га је силом уклонио и ушао у салон где је госпођа Гифен слушала радио. Она је мирно дочекала два „провалника“ као да их је позвала на чај. Понудила им је да седну али су они одбили.

— Желели бисмо да вам поставимо неколико питања — рекао је поручник Брикс.

—Бићу срећна, ако би могла да вам пружим потребна обавештења...

— Шта знате о немачкој подморници у овом крају?

Поручник Брикс преварио се ако је веровао да ће овим изненадним питањем збунити госпођу Гифен.

— Подморници? Драги поручниче ја о томе немам појма. Молим вас објасните ми то мало боље...

— Нисте ли и ви и ваш муж рођени у Немачкој?

— Неоспорно. Ја то никад нисам крила. Поносна сам што сам рођена у Немачкој, али се сада још више дичим што сам американчка грађанка. Млади човече, да вас тај неурачунљиви Хитлер није можда заплашио до те мере да сумњате у ове Немце...

— Где је ваш бивши слуга Дитрих који је некада био домаћин у вашој кући?

— Дитрих? Немам појма. Отишао је сам, а где је сада ја не знам...

— Госпођо, морам да затражим вашу дозволу да претресем кућу.

— Ви и сами знате да је то незаконито, али шта да радим. Уосталом, судећи по галами коју чујем ваши момци то већ раде, — додала је она у саркастичном тону.

Крај

Позвали су је да крене с њима. У тренутку када су стигли до подрума, попустила је и последња шарка пред људима. У једном углу просторије која је била претрпана бурадима са мазутом седео је Чарлс Петерс пред краткоталасним отпремником и слао знаке. Видећи да је изгубљен, дочепао је револвер који је стајао пред њим, али су га предухитрила три хица која је испалио Џим Хенри.

Смрт домаћина њене куће одузела је хладнокрвност госпођи Гифен. Клонула је. Џим Хенри и поручник Брикс одвукли су је до њене собе и наставили да испитују.

— Можда бисте нам сада хтели да испричате нешто о тајанственој подморници. Јасно је да су бурад са мазутом и радионица за оправке намењени немачкој подморници. Ваш слуга Петерс преко радија алармирао је људе у подморници. Недавно смо сазнали да је ваше језеро спојено са океаном једном пловном реком. Да ли је оно исто тако служило и као база за снабдевање других подморница?

Укочена погледа госпођа Гифен није одговарала.

— У реду госпођо, али ће сада вашим штићеницима следовати нарочито припремљена посластица. Бомбама ћемо засути језеро и нацисти нам неће умаћи Уштедећете себи многе непријатности, а можда ћете обезбедити и највишу милост, ако нам кажете истину.

Реч „милост“ била је и за ову охолу Немицу привлачна. Климнула је главом у знак да пристаје.

— Шта се догодило са Дитрихом?

—Петерс га је убио. Знао је сувише много и није хтео да нам више помаже. Сахрањен је у подруму.

— А са електричаром?

— Петерс га је изненадио у тренутку када је претурао ствари у просторији у којој је смештен отпремник. И њега је убио.

Овај разговор прекинуо је један официр за радиовезу.

— Поручниче Брикс, радарска екипа нам јавља да у средини језера има неко велико чврсто тело.

— Пошаљите један бомбардер. Нацисти неће моћи да се извуку из клопке, јер је осека и вода је ниска, па неће моћи побећи у океан.

Неколико минута доцније чула се грмљавина бомбардера, а убрзо затим одјекнуло је шест експлозија. Док је госпођа Гифен путовала у центар обавештајне службе, једна екипа људи-жаба ронила је у језеру. У муљу су открили подморницу чији је оклоп био разорен дејством бомби. Међу комадима гвожђа нађена су тела немачких морнара и официра, који су погинули или се отровали. Нека тела су раскомадана и нису могла да се идентификују. Госпођа Гифен осуђена је на 30 година заточења, али своју казну није издржала, јер се обесила у затвору.

ПЕГАЗ ТРАЖИ ХИДРУ

ЦРТА Л. ФИШЕР

РАМОНЕ МИ ЈЕ ДАВАО ДИРЕКТИВЕ ПРЕКО РАДИЈА ЈОШ НА ЗЕМЉИ. ТРЕБАЛО ЈЕ ДА СПРЕЧИМ ЛЕТ ПЕГАЗА. САДА МИ ЈЕ НАРЕДИО ДА ДОВЕДЕМ ПРОФЕСОРА. ДАО МИ ЈЕ ПОДАТКЕ ЗА ПРАВАЦ КРЕТАЊА.

КРАЈЊЕ ЈЕ ВРЕМЕ ДА СТИГНЕМО НЕКУДА, ДИСАЊЕ МИ ЈЕ ВЕЋ ОТЕЖАНО.

УЛАЗНИ ВЕНТИЛ! ШТА ЛИ СЕ НАЛАЗИ ИЗА ЊЕГА.

ВАЗДУХ, НАДАМ СЕ! ДОБАР ЗЕМАЉСКИ ВАЗДУХ ЗА НОРМАЛНО ДИСАЊЕ.

ЛЕПО ЈЕ ОВДЕ, САМО КУДА САДА?

ЗНАШ ЛИ ТИ ГДЕ ДА ТРАЖИМО РАМОНЕА?

НЕ ЗНАМ. РЕЧЕНО МИ ЈЕ ДА СЕ ОБРАТИМ СТРАЖАРИМА.

ЛЕПО. НЕ ПРЕОСТАЈЕ НАМ НИШТА ДРУГО НЕГО ДА ГА ПОТРАЖИМО, НО, ПРЕ ТОГА СЕ МОРАМО ПРЕРУШИТИ У РЕЦИМО... ПАЗИТЕ ПРОФЕСОРЕ, ОВИ НАМ ДОЛАЗЕ КАО ПОРУЧЕНИ.

УХВАТИЋЕМО ИХ!

ЗАПУШИТЕ МУ УСТА, ПАЗИТЕ ДА НЕ ВИЧЕ!

У РЕДУ ЈЕ, НЕ БРИНИ!

НИКОЛ! ТИ СИ ЖИВ! ДА ЛИ ЈЕ ТО МОГУЋЕ.

ОЛГА! ВЕЋ САМ МИСЛИО ДА ТЕ НЕЋУ НИКАД ВИШЕ ВИДЕТИ.

СТРАЖАРИ, СТРАЖАРИ! УХВАТИТЕ ИХ! ТО СУ ЉУДИ СА ЗЕМЉЕ!

НЕ СМЕМО ДОЗВОЛИТИ ДА НАС УХВАТЕ. БРЖЕ ЗА МНОМ.

ПУЦАЈУ! ПРЕСЕЋИ ЋЕ НАМ ПУТ!

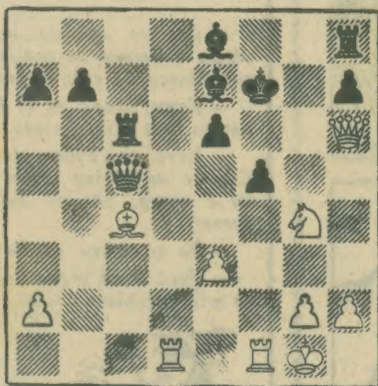
ЕНО ХИДРЕ И ПЕГАЗА! СКЛОНИЋЕМО СЕ У РАКЕТУ.

Учимо шах

ХС

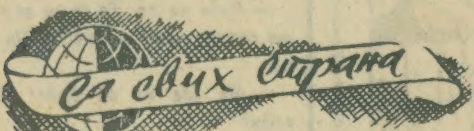
Година 1904.
Бели је Пилсбери, црни Ласкер.
На потезу је бели. Он вуче и добија. Како?

1. Тф1:ф5+! Дц5:ф5
2. Тд1—ф1 Дф5:ф1+

3. Кг1:ф1 Ле8—д7
4. Дх6—х5+ Кф7—г8
5. Сг4—е5

Ласкер предаје. Могао је да повуче још који потез, али ништа га не би спасло.

ТРУТОВИ НИСУ „ТРУТОВИ" — Два стручњака у Вирцбургу, у Баварској, установила су да трутови нису баш „трутови" већ веома корисни и вредни створови. Сваки од њих је, како тврде ова два универзитетска професора после бројних огледа, у стању да замени у производњи меда 40 пчела радилица. До ових резултата дошли су захваљујући радиоактивном фосфору — 32 који су убризгали у нектар цвећа, и онда пратили кретање трутова. Пошто су контролисали радиоактивни мед који су произвели трутови, утврдили су да су они исто тако вредни па чак и вреднији од пчела радилица у разношењу провареног нектара кроз саће.

НАЈВЕЋА ВАЗДУШНА КОМПАНИЈА — Према писању британских листова највеће ваздухопловно предузеће у свету је совјетски „Аерофлот" које је и једна од најмодернијих ваздушних компанија. По дужини линија налази се сада на првом месту са својих 360.000 километара, док је 1940 године имало само 160.000. На Западу најдужу ваздушну линију има „Ер Франс" од 310.000 километара. Док „Ер Франс" има само 160 путничких апарата, „Аерофлот" има 800 великих модерних путничких авиона.

СУПЕР ТАНКЕРИ — У свету се све више граде џиновски танкери за превоз течних горива. Међу праве гиганте ове врсте спадају два супер танкера од по 73.000 тона који се граде у једном хамбуршком бродоградилишту. Предвиђено је да заплове 1962 године.

КЕНГУРИ — НАПАСТ — Кенгури су се у Аустралији тако намножили — има их око осам милиона — да претстављају велику опасност по пашњаке. У појединим крајевима, нарочито у југоисточном делу Аустралије, они су постали опаснији од зечева тако да су се власти обратиле за помоћ Великој Британији. Кенгури су се брзо размножили после уништавања зечева помоћу вируса миксоматоза. Међутим овај вирус штетан за зечеве показао се изврстан за кенгуре. Сада британски научници траже средство које би уништило кенгуре а не би размножавало друге животиње.

НАЈБРЖЕ ЖЕЛЕЗНИЦЕ — Светски рекорд у брзини превоза држи Француска са 331 километром на сат. Француски возови који уопште развијају велике брзине држе га већ три године. Већина возова из Париза који иду према великим градовима у унутрашњости има брзину од преко сто километара на сат. Воз на линији Париз — Дижон креће се брзином од 129 километара, Париз — Ница сто километара, Дижон — Лион 118 километара на сат. Моторне локомотиве које вуку ове возове тешке су 144 тоне, а снага им је 4.800 коња.

РЕКОРД НА ПИСАЋОЈ МАШИНИ — Недавно је на сајму узорака у Базелу оборен светски рекорд у брзини писања на писаћој машини. Швајцарац Вернар Хофман је постигао 16 откуцаја у секунди и на тај начин тукао сопствени рекорд од 1953 године у Монте Карлу.

НОВИ ПУТЕВИ У НЕМАЧКОЈ — У Западној Немачкој почели су да замењују подлогу на аутопутевима. Уместо подлоге која је досад била дебела 22 сантиметра, сада се ставља подлога дебела 55 сантиметара. Ови нови путеви могу да трају 40 година и да издрже знатно већи притисак. До пре 20 година сматрало се да је притисак од 2.5 тоне по точку нормалан. Сад пак код тешких камиона тај притисак износи и 14 тона по точку.

ТРИ ДАНА И ТРИ НОЋИ три чувара чувала су костиме јапанског балета када је гостовао у Њујорку. Наиме, костими су били тако скупоцени да ниједан осигуравајући завод није хтео да пристане да их осигура.

Да ли знате?

НОВА ВРСТА БЕТОНА

Радиоактивна зрачења, рендгенски зраци и неутрони, имају особину да продиру веома дубоко у материју. Уколико је она гушћа и дебља они се теже пробијају. Зато се у установама где се врше опити са радиоактивним зрачењем граде дебели бетонски зидови који штите људе од ових смртоносних зракова.

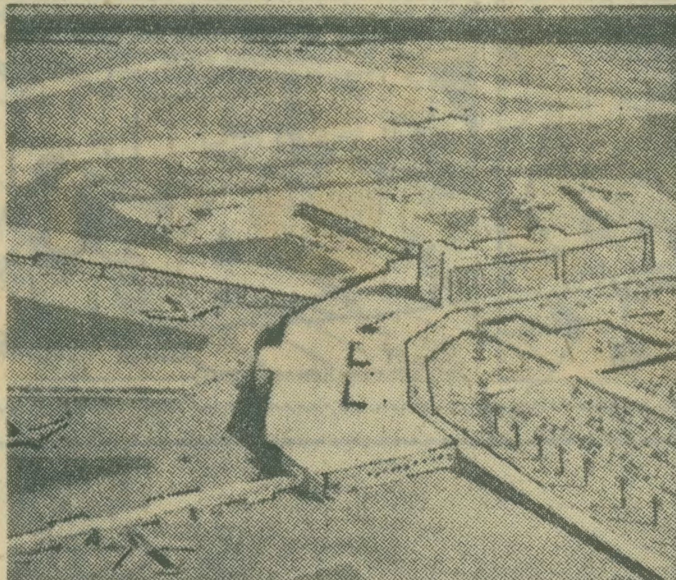
Стручњаци се сада труде да изнађу још бољи грађевински материјал који ће спречити продирање ових зракова. Тако је у Француској направљен бетон од нарочитих руда, веома густ и тврд. Његови квалитети су такви да је довољан и упола тањи зид него досада да би се спречиле радијације.

У ове бетоне се стављају магнетит, барит и друге руде познате по својој густини. Док је густина обичног бетона 2,32, магнетита је 4,95, а барита 4,10. Поред ових, за добијање тешког бетона, могу да се користе: лимонит, галенит, хромит и друге руде.

ПРОТИВ САОБРАЋАЈНИХ НЕЗГОДА

У оквиру велике акције против саобраћајних незгода, у Бечу је био организован „Дан саобраћајане безбедности". Тога дана у подне био је прекинут читав саобраћај за три минута да би се сетило саобраћајних жртава. А читаво поподне сви аутомобили ишли су са упаљеним фаровима.

У хотелу изнад аеродрома...

Мада млазни авиони стварају неподношљиву буку хотел који се гради изнад пристанишне зграде на Интернационалном аеродрому у Мајемију постаће оаза мира и тишине. Две стотине педесет и шест соба у хотелу имаће троструке прозоре и климатске уређаје који филтрирају звук. Иначе, зграда Мајеми аеродрома биће највећа зграда на свету, са површином од 2.878 јутара. Зграда је лучног облика и дуга 900 м а стајаће 21 милион долара. Простор за паркирање примаће 5.000 аутомобила. Ове зиме аеродром ће бити завршен.

РАДИОСТАНИЦА НАСТАВЉА ПРОГРАМ И БЕЗ СТРУЈЕ

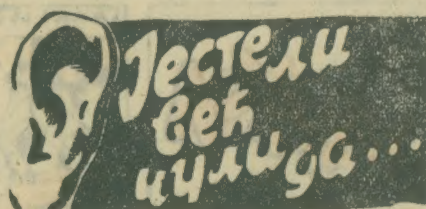
Два америчка научника др Велс и др Лајтнер, професори физике и математике, тврде на основу чисто математичких прорачуна, да ће ускоро инжењерима бити могућно да направе радиостаницу која ће наставити програм и кад изгуби електрични извор. Ако антена буде предавала програм на фреквенци тачно одређеној према својој величини, кажу они, наставиће то и после губитка извора енергије. Тај начин чак омогућује предавање извештаја са сателита ако му и батерије прегоре.

ТЕЛЕВИЗИЈА ПОМАЖЕ АСТРОНОМИМА

Телевизија ће се придружити телескопу на балону којим ће се вршити посматрање и снимање Сунца са великих висина. Телескоп од 30 сантиметара ће уз помоћ затвореног телевизиског система моћи да буде управљен ка Сунцу са удаљене контролне станице на Земљи. Телескоп-камера ће фотографисати 1/10 пречника Сунца. Слике добијене на овај начин биће прецизније јер на њих неће утицати бурна Земљина атмосфера.

НИКОТИН — ЈЕДАН ОД НАЈЈАЧИХ ОТРОВА

Колико је никотин јак отров говори оглед са пијавицом. Ако се на кожу великих пушача стави пијавица она после неког времена угине и падне са тела услед дејства никотина из крви. Количина никотина у крви после 20 попушених цигарета у току 7 сати износи 0,14 мг на један литар крви, а смртна доза је око 60 мг.

... млађи афрички слонови обично спавају стојећи или наслоњени на дрво, док

старији спавају и лежећи, и то обично на тај начин што главу положе на какав мравињак.

... потомство само једног пара мољаца може годишње да уништи по 40 килограма вуне.

... проналазак пива у Европи приписује се легендарном фландриском краљу

Гамбринусу коме је Карло Велики дао привилегију за производњу пива.

... колаче сличне нашим крофнама правили су још стари Римљани и називали су их кутлицама.

... стари Јермени знали су да справљају бутер. Они су га првобитно употребљавали за мазање коже и косе, а не за јело. И Скити су справљали бутер од кобиљег млека.

... читаво издање знамените Дарвинове књиге „Постанак врста" продато је истог дана кад је изишло из штампе. Исто се догодило и са још две његове књиге: „Способност кретања у биљака" и „Кишне глисте".

... „коњски реп" је национална фризура жена с Гренланда.

... гармонд, назив за штампарска слова величине 10 типографских тачака, потиче од имена француског ливца слова Клода Гармонда.

... мајмун гибон замочи руку у воду, а затим лиже прст по прст и надланицу. То је једини начин на који гибон пије воду.

... у Бајкалско Језеро утиче 336 мањих и већих река, а из њега истиче само једна: Ангара.

Дедине вештине

Привиђење на Месецу

Шиља се једне ноћи много уплашио угледавши на Месецу једну силуету. Питате се сигурно шта је то било. Видећете и ви и уплашити се кад зацрните сва поља на овом цртежу обележена тачком.

РАЧУНСКИ ЗАДАТАК

Душко и Бошко пребројавају своје новце, па Душко каже Бошку:

— Дај ми један динар па ћемо обојица имати подједнаке суме.

— Дај ти мени четири динара — одговори Бошко, па ћу ја имати двапут колико ти.

Колико је новца имао Душко а колико Бошко?

Душко је имао 14, а Бошко 16 динара.

КАКО СУ ТО УРАДИЛИ

Један сељак је пошао да наточи воду. Са собом је понео два бурета једно од пет а друго од три литра. Успут је наишао на другог сељака који је имао једно буре од осам литара пуно воде. Пристао је да да првоме сељаку половину воде, али је било потребно да одмере четири литра помоћу оних бурића која су имали при руци. После дужег размишљања сељаци су најзад у томе успели. Како?

Ево како су сељаци преливајући воду из једног бурета у друго одмерили четири литра.

	8 л.	5 л.	3 л.
I	8	0	0
II	3	5	0
III	3	2	3
IV	6	2	0
V	6	0	2
VI	1	5	2
VII	1	4	3
VIII	4	4	0

ШАЉИВИ ЗАДАЦИ

Један човек је полако ишао од Београда путем за село Вишњицу. Код старог моста, који се зове Роспи-ћуприја, сусретну га девет баба. Свака је носила девет врећа, у свакој врећи по девет мачака. А свака мачка имала је деветоро мачића.

Срачунајте колико је њих ишло за Вишњицу.

(Ишао је само човек јер су се бабе враћале из Вишњице).

☆

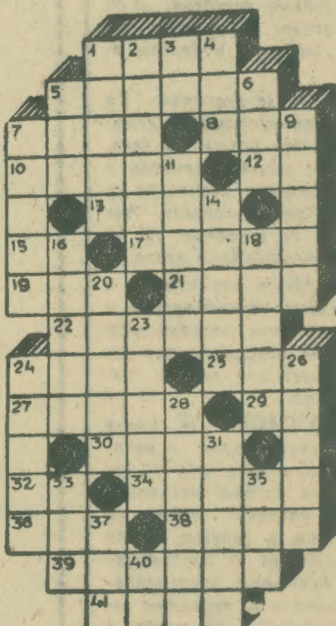
Да се обари једно јаје потребно је шест минута. Колико минута треба да би се обарило шест јаја?

(Опет шест минута ако се ставе у исто време).

Водоравно: 1) лука на Јадрану; 5) пролажење; 7) савез; 8) град у Француској; 10) вршша; 12) нота; 13) задебљање на дрвету; 15) сугласник и самогласник. 17) затвор, апс. (стр.); 19) престоница старе Арголиде; 21) врста женске капе; 22) град у САД; 24) река у Русији; 25) црна креда; 27) језеро у Финској; 29) мера за површину; 30) неодевена; 32) врста першуна; 34) река у Африци; 36) река у СССР; 38) лице из Дизнијевих стрипова; 39) врста поврћа; 41) месечна отплата.

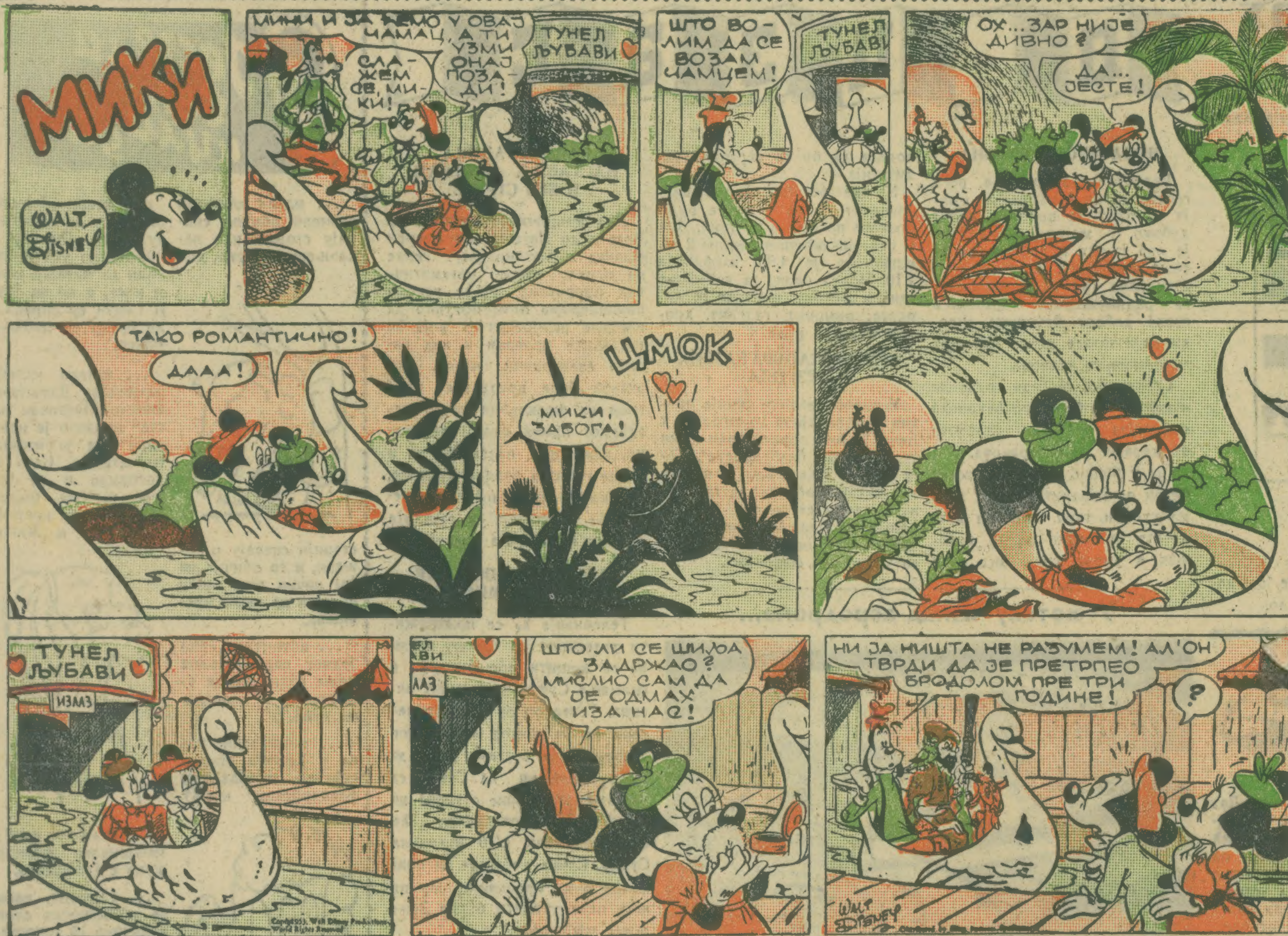
Усправно: 1) један спортиста; 2) повртарска биљка; 3) скраћеница за „слично"; 4) део имања; 5) двоје; 6) део грађевине; 7) врста кичмењака; 9) спортски реквизит; 11) највећа артерија; 14) део града (множ.); 16) хемиски елемент; 18) музичка лествица; 20) назив за богаташа у народним песмама; 23) врста гуштера. 24) мушко име; 26) врста дугорепог папагаја; 28) саставница УАР; 31) страно женско име; 33) птица певачица; 35) сова; 37) јужно воће; 40) кота.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) лик; 3) Јорк; 5) Севиље; 7) тил; 8) ата; 10) ура; 11) ужар; 12) ру; 13) Лепа; 14) Падова; 17) Пиза; 18) бојице; 20) Мате; 21) по; 23) Алеп; 24) соб; 25) тек; 26) ода; 27) Такома; 30) рива; 31) ле.

Усправно: 1) лов; 2) Ири; 3) јела; 4) Књажевац; 5) сируп; 6) етапа; 7) Тур; 9) ара; 11) улози, 15) апотекар; 16) Дијеп; 18) балет; 19) епода; 20) мат; 22) оба; 24) Сома; 28) Кил; 29) ова.

НЕ ЗНАЈУ

— Све се мислим нешто, Мики и никако да решим, па сам дошао да тебе питам.

— Кажи, Шиљо, ја ћу да ти кажем, ако будем могао

— Јесте, ако будеш могао... Слушај, кад један човек скочи с моста, где је он кад скаче?

— Па на мосту, ваљда!

— Није. Тамо је био пре него што је скочио.

— Онда је у ваздуху...

— Није ни то. То је за време скока. — не попушта Шиља.

— Па где ће да буде? У води?

— Опет није. То је пошто је већ скочио, — не да се Шиља.

— Па где је онда, дођавола?! — изгуби Мики стрпљивост.

— Е, то не знам ни ја и то ме много мучи, па сам дошао да тебе питам.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Шта је подробац?

Ко је доказао да је сумпор елеменат?

Шта значи реч алосан?

Какво је то тврдо олово?

ОДГОВОР:

ПОДРОБАЦ *је по Вуку случај када неко не поједе све јело што га је усуо, или што му је усуто: например, оставио подробац у чанку.*

Приповиједа се, каже даље Вук, да је некаква млада, кад јој је гост појео све јело стао да гребе и зделу, насула поново јела и рекла: „како сам доведена, није ми жђела (здела) огребена, „а он на то рекао: „И ја како сам постао није ми подробац остао".

СУМПОР *је елеменат. То је доказао француски хемичар Лавоазје крајем 18 века. Пошто се јавља у природи и у елементарном стању, то су га људи рано упознали. Алхемичари су веровали да ће помоћу њега добити злато.*

АЛОСАН *је реч која се у старо време употребљавала у Срему а значи полудео што долази од веровања: але му узеле памет или але му узеле здравље.*

ТВРДО ОЛОВО *је назив који се употребљава у металургији за олово које је легирано са другим металима: олово и антимон, олово са антимоном и калајем. Тврдо олово највише се употребљава за прављење акумулаторских плоча и за прављење легуре за лежаје: од олова с антимоном и калајем. Ако се томе дода нешто арсена, који олакшава топљивост и даје тврдоћу, онда се употребљава за израду штампарских слова.*

Бајка о цару Салтану

Одговорни уредник Стојилко Стојиљковић, Београд, Македонска 31 - Издаје и штампа „Политика", штампарско издавачко предузеће Београд Македонска 31. - Тек. рач. број 101 707/1 82. Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900, полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200, полугодишња 600 динара. — Рукописи се не враћају